

V spomin junaku in mučencu

V petek, 18. avgusta, je bil v Ljubljani slovesno pokopan župnik Viktor Turk iz Begunj na Notranjskem. Komunisti so ga lani septembra z drugimi Begunčji in Cerkljani odvlekli v Kočevje ter ga 22. oktobra po mučenje ubili na Grčaricah, kjer je v skupni jami ležal s kupom drugih žrtev osvobodilca. Pogreb, ki se ga je udeležilo zlasti dosti Notranjcev, je vodil škof dr. Gregorij Rožman. Ob krsti na Zalaj je pokojnemu slovenskemu mučencu glavni urednik našega lista g. M. Javornik kot notranjski rojak spregovoril naslednje:

»Kadar smo primorani stati ob krsti, kakršna je ta, v kateri leže zbitani ostanki enega izmed nešteti slovenskih neznanih junakov, tedaj ni čas, da bi dajali duška osebnim čustvom in prijateljski bolečini. Če bi bilo tako, bi se moral od tebe, dragi gospod Viktor, danes poslavljati kot od velikega prijatelja, kot nesebičnega dobrotnika in kot enega najbolj dragocenih ljudi, v čigar mogočno, svetlo, na vse strani, v svet in v večnost razraslo življenje mi je bilo dano prodati in ob njem čutili, kakšen velikanski dobrotnik je tisti, ki zna biti svojemu bližnjemu če že ne brat, pa vsaj človek.

Toda prav zaradi tega, ker nam je Bog namenil za danes bridko uro, da moramo stati ob krsti enega slovenskih junakov, se ne moremo in ne smemo vdati takemu žalovanju, temveč se moramo spomniti le, kaj nam ta nema, strpljena, do poslednje molitve za slepe, zašle brate izsušena usta mučenca Viktorja Turka govore za življenje.

Ta strašna, nerazumljiva smrt, katere priče moramo biti, nam s svojo pošastno nemostjo vpije v obraz in v oglušene duše neizbežno resnico, da se danes bje na naši zemlji neizprosno boj, boj brez in poravnave med dobrim in zlim; boj, v katerem ne bo nihče mogel ostati ob strani, ker bo z usodno silo prej ali slej potegnen vanj. To je boj, ki ga je za Slovence izbral Gospod, da bo z njim kakor s preskusnim kamnom ločil dobre od hudobnih. To je boj, od katerega je odvisen ne le naš narod in osebni, temveč še bolj in zlasti naš človeški, naš duhovni, naš etični obstanek. Bog zahteva od nas, da gremo vanj brez pridržkov, brez stranskih nad, pogumno in s svečo strastjo, da dokazemo, da smo še otroci Luči in da hočemo to ostati. Samo otrokom svetlobe je Bog namenil obstanek v svetu in v večnosti in zaradi tega neke, da se za to dragoceno dediščino borimo in žrtvujemo. Satan in njegovi hlapci se te resnice zavedajo morda bolj kakor mi, božji dediči, zato so se z besedo, z mislijo, z ognjem in mečem vrgli na nas.

Zaradi tega, ker se satan in njegovi hlapci tega zavedajo, je moral pasti tako svetel človek, kakor je bil ta, od katerega to jutro jemljemo slovo. Pasti je moral, ker je bil božji otrok. Pasti je moral, ker je v rdečem plamenu, ki zaradi tega po najvišjem, po posvečenem poslanstvu služabnik svojega naroda. Pasti je moral, ker ni hotel biti previdna, oprezna luč pod mermikom. Pasti je moral, ker je kot pogumen pastir hodil pred svojo čredo in ni maral capljati varno za njo kamor koli, tudi v prepad, kakor bi bil storil kdo drugi. Pasti je moral, ker je v rdečem plamenu, ki zajema domovino, videl odseve pekla in se jim je z golimi rokami v sveti gorečnosti in še sveteljši ljubezni do duš in do naroda zagnal nasproti. Pasti je moral ne le zato, ker je bil duhovnik, temveč še zlasti zaradi tega, ker je bil Slovenec in ker se je prav zaradi svojega duhovništva do dna svojega bivanja zavedal, kaj se pravi biti Slovenec; da se to pravi biti slehernemu Slovencu in brat; biti sleherni duši vodnik; biti v vsaki zmedbi kažipot; biti slehernemu otroku oče; biti vedno in povsod prva, prostovoljna žrtev za druge, za narod; biti v sleherni temi luč, ki ne vpraša, zakaj mora goreti, temveč se brez misli uničuje zato, da razbija temo.

Vse njegovo življenje od Cerklj preko Cerknice, Smihela, Begunj pa po kočevskih predamrtih nočeh ni bilo nič drugega kakor služba narodu in s tem najvišja služba Bogu. Ne prisiljena služba, kakor masakrija in marsikje drugod, temveč vesela, radostna in radost sevajoča; lahko bi ji dejali pesem. Pesem dela, pesem žrtve, pesem odpiranja spoznanja, pesem globoke in pravične uvidevnosti, pesem radosti božjih otrok; zadnja leta še pesem moškega poguma v boju za dobro, v boju za obstanek lastnega kraja in s tem za obstanek vsega naroda.

Pred nami v tej skromni krsti leži kljub brezimnosti velik človek, velik Slovenec; leži mož, ki je do konca pokoncu stal na pravi straži. Vedel je, da bo zaradi te zvestobe moral prej ali slej dati življenje. A se ni umaknil ni se uklonil. Ni s peresom podpisal take ali take izjave, temveč je s krvjo podpisal svojo zvestobo Bogu in narodu. Cerkev je zaradi te njegove zvestobe dobila služabnika božjega, domovina pa v svojo trnjevo krono nov, čudni okrvavljen, a ponosen biser.

Kot to uro kot prijatelj, kot ljudje in kot Slovenci tako pošastno čutimo prebridko izgubo in žrtev gospoda Viktorja, vemo, da bi nam odleglo, če bi se ob njegovi krsti zjokali. Toda on sam se ob njegovi krsti zjokali. Toda on sam bi nam to zameril, zakaj čas in stiska domovine zahtevata od nas, da ob tem izmučenem telesu, ki je po toliko težo-

Unsere Volkstracht — unsere Schönheit, — Naša narodna noša — naša lepota

Finska in njen junaški boj

Finska je sicer majhna država, vendar že drugi v tej velikanski svetovni vojni vzbujajo pozornost vsega omikanelega sveta. Finski narod je že v zimi l. 1939. pokazal svojo žilavost, zrelost in enotnost, ko je neustrašeno odbijal naskoke boljševiških drhal in dosegel tudi časten uspeh. Pred tremi leti se je spet zapletel v boj z istim sovražnikom in tudi tokrat pokazal, kaj zmore neodjenljiva volja, podprta s pogumom in zavestjo, da ne gre le za svobodo ali sužnost, marveč za obstoj finskega naroda sploh. Po tedniku »Das Reich« posnemamo kratek prerez bojev in zavestjo, ki jih je ta mali severni narod v zadnjih tednih prestal.

Finska je zadnje tedne preživela najtrše čase, ki se dajo primerjati samo še z najbolj košljivimi dnevi v zimski vojni l. 1939-40. Zopet je sovražnik prebil postojanke na Karelijski ožini in grozil, da bo vdrl v notranjost države. Pravočasna okrepitev nemške vojaške pomoči je to preleto nesrečo preprečila. L. 1940 je prodor v bitki pri Summi, jugozahodno od Viipurija, povzročil konec junaškega odpora. Sovražnikova premoč v ljudstvu in orožju je hrabro se boreče čete v najpomembnejši postojanki Karelijskega bojišča pritisnile k tlom. Potrebni rezerv ni bilo več, tako da je postala proti Helsinkiju odprta in je morala finska vlada poslati v Moskvo mirovne posredovalce.

Junija letos je nastal podoben položaj. Sovražnik je nepričakovano 9. junija sprožil ofenzivo in sicer s tolikimi množinami topništva, oklepnikov in letalstva, kakor jih na tem bojišču še niso videli. V nekaj dneh se mu je na severozahodni obali Karelijske ožine posrečil prodor. Sovjeti so vdrli prav do Viipurija, ki je padel 21. junija. Zaradi tega prodora je bilo ogroženo celotno južno in jugovzhodno krilo fronte. Grozila je nevarnost, da bodo odrezane čete, ki so stale v boju na sredini in na vzhodni strani Karelijske ožine. Finsko poveljstvo jih je moralo potegniti nazaj na področje rek in jezerc pri Vuoksenu. Tudi postojanke v vzhodni Kareliji ob reki Zvir med Oneskim in Ladoškim jezerom je severno od Onškega jezera so bile v nevarnosti, kajti ogrožene so bile vse važnejše umikalne poti. Sovjeti so tudi tukaj napadli z močnimi silami. Med trdovratnimi umikalnimi boji, ki so napadale veljali hudih žrtev, so se finske čete umaknile proti stari državni meji.

Tako so se začeli premiki na finskem vzhodnem in jugovzhodnem bojišču. Ne glede na te premike je bil položaj zaradi prodora do Viipurija kočljiv, kajti po njegovem padcu bi sovjeti svoj napad lahko usmerili proti Helsinkiju ali pa tudi proti severu, da bi odrezali finske čete na ožini in v vzhodni Kareliji. Takrat so se Finci spravevali, ali ne po-

bah le priromalo v sveto zemljo, kamor mu bratje niso pustili, stisnemo srca in pesti in obljubimo, da bomo to smrt maščevali. Maščevali s uničenjem zla, z rešitvijo naroda, z novo bodočnostjo, v katero so nam s svojimi življenjem in še bolj s svojo smrtjo pokazali pot možje, kakor je bil pokojni gospod Viktor. Za služabnika božjega Viktorja Turka in njegovo dušo molimo, po njegovi poti in v znamenju njegove žrtve pa za svoj narod in njegove lepše, svete dni živimo!

meni padec Viipurija neke vrste Summo izpred štirih let.

Tedaj se je začel tudi agitacijski in diplomatski pritisk od zunaj. Združene države, ki so sicer odslovile finskega poslanika, pa so vendar vzdrževale s Finsko diplomatske stike do sklenitve nemško-finskega sporazuma 26. junija, so opozorile finsko vlado, naj sprejme mirovne pogoje, ki so jih bili postavili Sovjeti.

Amerikanci in Švedji, ki so začeli s temi mirovnimi pobudami, so se zmotili. Podcenjevali so moč in odporno silo Fincev. Napačne sklepe so izvajali tudi iz stališča, ki ga je Finska zavzemala do Združenih držav. Ko je Finska l. 1941. zopet stopila v vojno s Sovjeti, da bi obranila svojo državo, se je skušala ogniti slehernemu spopadu z Anglijo in USA. Toda Anglija je na moskovsko željo Finske napovedala vojno. Vzlic temu je Finska vsaj z Združenimi državami skušala ohraniti redne stike. Finci so pri tem govorilo mislili na zimsko vojno l. 1939-40, ko so jim Angleži, Amerikanci in Švedji dajali vso moralno podporo v boju proti boljševizmu. V svoji preprosti poštenosti so verjeli — in marsikdo veruje še danes, — da so takratni izrazi sočustvovanja izvirali iz odkritega srca. V treh bojih z boljševiki so se Finci dokopali do stvarne sodbe. Spoznali so, da so Angleži in Amerikanci sedaj zavezniški Sovjetov in da imajo pred očmi le korist te zveze, ki jo hočejo za vsako ceno ohraniti. Obupani razumniki in posamični parlamentarci, ki prihajajo iz teh krogov, se morebiti še sedaj vdaajo utvarti, da se bodo Združene države v korist Finske postavile po robu Sovjetom.

S temi krogi so računali tudi vprizorile »mirovne« gonje. Njihovi načrti so spodleteli, njihovo delo pa je izvalo celo okrepitev finskega notranjega in zunanega bojišča. Marea letos si je dala finska vlada od Sovjetov sporočiti vsebino mirovnih pogojev. Ti pogoji so bili za Finsko nesprejemljivi. Tudi tedaj so morali posredovalci, ki so hoteli vsakorkoli vzpostaviti zvezo med Helsinkijem in Moskvo, sporočiti, da je temeljni pogoj za pogajanja popolna finska vdaja.

Tak predpogoj je bil za Finsko nesprejemljiv. Za slehernega finskega vojaka in za finsko ljudstvo, za kmeta in delavca kakor za vojno vodstvo in za vlado, je postalo docela jasno, da z boljševiki niso možna nobena pogajanja in da mora Finska svoj boj z največjo odločnostjo nadaljevati. V kočljivem položaju, ko je sovražnik prodrli že do Viipurija se je finska vlada s finskim vojnim vodstvom vred obrnila na nemško vlado s prošnjo za ojačenje vojaške pomoči. Finski vojak je v svojem boju proti boljševikom storil vse, kar je bilo v njegovi moči, da bi držal bojišče tam, koder ga je bil držal doslej. Vzrok leži v tem, da so bojne črte za finsko vojsko predolge in da proti velikim količinam sovjetskega orožja in ta vojska mogla postaviti učinkovite obrambe.

Nemčija je takoj dala potrebno orožje in vrgla na finsko bojišče svoje divizije. S strmoglavskimi in lovskimi letali, s protitankovskimi topovi ter z orožjem za uničevanje tankov iz bližine, s topništvom in oklepniki se je posrečilo postaviti proti ogromni sovjetski gmotni premoči učinkovito obrambo, hkratu pa je nemška mornarica podprla finsko. Ze v nekaj dneh je bila sovjetska ofenziva ustavljena, bojišče pa se je ustallilo.

Sedaj poteka bojna črta od Viipurija čez sredo Karelijske ožine proti rečni in jezerski mreži Vuoksen do Ladoškega jezera in se od severnega konca tega jezera vleče po stari državni meji, ozir-

ponekod malo bolj zahodno, nakar zavije naravnost proti severu. Ne da bi se bil Sovjetom posrečil kak nov vdor, so se zadnje tedne razvili na južnem in jugovzhodnem bojišču hudi boji, ki so bili za sovražnika polni izgub. Položaj se je spremenil v toliko, da je bila z nemško pomočjo izravnana sovjetska premoč v orožju. V Karelijski ožini in severno od Ladoškega jezera se finski vojak zopet bori na ozemlju samih jezer, močvirij, gozdov in skalnih pečin in za takšno vojskovanje je rojen in tudi dobro izolan. Finski narod je iz tega stanja stočil tudi potrebne politične zaključke. Izročil je vso civilno in vojaško oblast v roke svojega preizkušnega maršala Mannerheima, ki mu je porok, da bo narod iztisnil iz sebe vse, da bo zmagovito izbojuje in pohlepnega boljševika požene s svojih meja.

Spoznanje izgubljenega

Naš list je v zadnji številki prinesel odlomke iz dnevnika Jožeta Udočca, enega vodilnih ljudi v vodstvu Osvobodilne fronte. Med spoznanjem o zgrešenosti komunističnega gibanja pri nas, ki jih je ta človek zaupal svojem dnevniku, je zlasti dragoceno tisto, ki pravi:

»Kadar razmišljam o odločitvi slovenskega kristjana v sedanjem boju, me večkrat vznemiri misel, ali se morda kristjani, ki sodelujemo s komunisti, nismo pregrešili proti Bogu?»

To usodno vprašanje se je porodilo človeku, ki priznava, da je do krščanstva prišel šele tedaj, ko je začel aktivno delati za komunistično stvar, ko je videl učinke in posledice tega dela, se mu je vzbudila vest.

Ali se je ob takem grehu vzbudila vest kateremu izmed ljubljanskih moralistov in »vernih« ljudi, ki so sodelovanje s komunistom kot kristjani in kot dobri katoličani, celo kot učelniki, od vsega začetka zagovarjali in še danes skušajo opravičevati vse, kar je komunizem Slovincem duhovnega in zunanega gorja prinesel? Naj bo spoznanje enega izgubljenega opomin vsem tistim, ki še danes mislijo, da so na pravi poti ter dajejo ljudstvu tu in tam, tako ali tako, pohujšanje.

Nevarna modrost

Včasih — še ni dolgo tega — smo imeli pri nas vrsto ljudi, ki so si nadelili hvale vredno nalogo, da so skrbno pazili nad vsako pisano in izgovorjeno besedo ter na vseh področjih: v literaturi, politiki, publicistiki, pri pisanih in govornih razpravah opozarjali, da je ta in oni in tretji zapisal ali rekel kaj krivoverskega; da se je pregrešil s herezijo. Ta skrb je bila na mestu, dasi je včasih v svojem iskanju šla predaleč.

Znamenje našega časa in naše splošne zmedenosti pa je, da smo pred kratkim pri vsej svoji čuječnosti za herezijo prezrli enega najbolj krivoverskih izrekov, kar jih je bilo pri nas kdaj izgovorenih. O duhovniku, ki pri nas uživa veliko slavo, velik ugled in velike ugodnosti, je za njegov poklicni jubilej nekdo napisal, da se je v svojih dolgih skušnjah prikopal do največje in najgloblje modrosti, ki jo izraza z besedami: »V življenju je vse prav.« Ta modrost je bila celo postavljena kot opomin in geslo tistim, ki sodijo, da ni tako in da zlasti v našem

IZ VSEBINE:

- Stran 1:
V spomin junaku in mučencu.
Finska in njen junaški boj.
- Stran 2:
Nemška totalna mobilizacija na tiskovnem in kulturnem področju.
- Stran 3:
»Brat, brata...«
- Stran 4:
Tako je, pa nič drugače.
- Stran 7:
Imena, o katerih »Slovenski poročevalci« ne bo pisal
- Stran 8:
Loški potok, domovina 300 domobrancev.

TEDEN V SVETU

Briljante k hrastovemu listu in mečem viteškega križa je Hitler podelil maršalu Modelu, ki se je odlikoval s svojo sposobnostjo na vzhodnem bojišču in je tam ustavil vse sovjetske sunke. Model je drugi nemški maršal, ki je prejel to najvišje nemško odlikovanje. Pred njim ga je dobil maršal Rommel.

Sodelavca pri pripravah za atentat na Hitlerja bivšega župana v Dresdanu dr. Goerdelerja je oblast prišla v Zahodni Prusiji. Goerdelerja je izsledila neka pomožna uslužbenka v letalskem glavnem stanu in ga z dvema letalca zasledovala ter prišla. Od razpisane nagrade 1 milijon mark bo prejela 800.000 mark, letalca pa vsak po 100.000 mark.

Odprto pismo, polno jadikovanja, je list »Italia libera« naslovil na Churchilla, ko se je mudil v Italiji. Pismo pravi, da bi »osvobodilci« Italijani radi vedeli, po katerih vojnih postavah jim zavezniški vladajo, kajti lagali bi sebi in zaveznikom, ako bi trdili, da se po sedanjih poti italijanski narod dviga k svobodi in preredu. Ni znano, kaj je na to pismo odgovoril Churchill.

Silno trdi se bili mirovni pogoji, katere so lani dne 8. septembra narekovali Angleži in Amerikanci Badogliu. Moral se je zavezati, da bo ujel vse nemške čete v Italiji, izročil zaveznikom vse vojne ladje, letala in utrdbne, po vojni pa se trgovsko mornarico in izvedel popolno razorožitev. Anglosasi, Sovjeti, Francozi in Jugoslovani ter Grki bodo po vojni dobili v Italiji svobodna pristanišča in bo Italija prosta za uvod iz navedenih držav. Moral je privoliti v odstop nekaterih delov Franciji, Istre z Reko Jugoslaviji, Egejskih otokov Grčiji, otoka Elbe Franciji, Pantellerije in drugih vojaško važnih otokov pa Veliki Britaniji. Abesinija se osamosvoji, glede ostalih italijanskih afriških kolonij pa bo odločila mirovna konferenca. Dalje se je zavezal, da bo plačeval gibanja za De Gaulleja, begunski vladi Jugoslavije in Grčije ter prevzel stroške zasedbe. Podpisal je, da zavezniki niso dolžni dobavljati Italiji živila. Težko industrijo in banke je podredil angleškemu in ameriškemu kapitalu. Končno je privolil na to, da bo dala Italija zaveznikom 2.000.000 delavcev, in sicer Sovjetiji 800.000.

današnjem življenju še zdaleč, zdaleč ni vse prav.

Ce naj slavljencev izrek vsebuje res najglobljo in splošnoveljavno življenjsko modrost ter vodilo; če naj bo to starostno spoznanje načelo, potem je neumen in neumesten in nepotreben ves boj proti slehernemu duhovnemu, moralnemu, socialnemu in življenjskemu zlu. Ce je v življenju vse prav, potem je dovoljen in odobravnja vreden umor, telesno in duševno nasilje, zatiranje, izkoriščanje, prešustvovanje, grabežljivost, komunizem, vsi naglavni in tuji grehi, vse zlo, pod katerim trpi današnje človeštvo in zaradi katerega ječi zlasti naše ljudstvo. Ce je v življenju vse prav, čemu potem vera in njene zapovedi; čemu so potem potrebni duhovniki, katerih prva naloga je boj zlu v življenju in privajanje ljudi k dobroti? Ce je pri nas vse prav, potem je prav tudi, da žalujemo za 30.000 nepotrebnih, nedolžnih grobovni; potem je prav, da padajo pod rdečim bodalom sobratje častitega slavljenca, morda tudi zaradi tega, ker so nekateri proti svoji dolžnosti h grehu molčali, če ga niso celo odobraval. Ce je v življenju vse prav, potem je tudi prav, da dela vsakdo, kar hoče, da zatira in kolje svojega brata ter uničuje svojo domovino.

Kot katoličani in kot Slovenci moramo sprito teva ugotoviti, da je ta modrost, naj prihaja iz še tako častiljivih ust, nevarna in grešna modrost. Zato jo odklanjamo in jo bomo pobijali, ker nam to zapovedujeta vest in dolžnost.

Ker vemo, da bo ta naša ugotovitev vzbudila spet dosti besedenja in ogorčenja pri tistih, ki bi radi, da bi zdaj kar na lepem bilo vse prav, moramo povedati še, naj se pač tolažijo s tem, da so sami postavili to nevarno geslo, da je v življenju vse prav. Ce je tako, naj bo prav tudi, ako je zaradi take modrosti dobijo po zobeh — samil

Invazija v Francijo rase proti višku

Ves napor, ki so ga Angleži in Amerikanci pretekli dne pokazali v svojih nastopih na vdornem področju zahodne Francije, je imel en glavni cilj: obkoliti nemške divizije, ki so se krčevito držale na vzhoklini, ki se je vlekla od krajev severno od Falaisa v loku proti zahodu do bližine Vire in od tam zopet v loku proti vzhodu do južno od Argentana. S severa so na ta lok silovito pritisnili Angleži in kanadska armada, ki je hotela zabiti klin naravnost proti Argentanu, z drugim korakom pa udariti proti vzhodu in zapreti pot morebitnim premikom nemških divizij proti Lisieuxu in dalje proti Seini in Rouenu. Vzporedno z Angleži pa so pritisnile z juga ameriške motorizirane in oklepne divizije in hotele pri Argentanu stisniti obroč ter ta južni krak klesati tesno približati severnemu kraku.

Ta očitni namen je nemško vojno vodstvo takoj opazilo in zapovedalo pomorne proliukrepe. Posebne oklepne divizije so se vrgle na oba klesana kraka in napele vse sile, da niso sovražnika le zadržale, marveč ga celo potisnile nazaj, da so se mogle nemške divizije umakniti v redu in brez izgub.

Ta neodjenljivi odpor je prisilil nasprotnika, da je vse sile vrgel na ta odsek in opustil nadaljnje napade na pristanišča in trdnjave v Bretagni ter v zvezi s padcu St. Maloja nehaj zbirati sile tam, temveč jih je nepretrgoma metal na bojišče južnega klesanega kraka, na odsek Orleans-Chartres-Dreux. Tod so ameriške čete popustile s širšim obkoljevanjem ter so poslale del svojih sil proti severovzhodu, proti Mantesu in Vernonu ob Seini, drugi del pa v jugozahodno smer proti srednji Seini. Prvi sunek je dospel do Seine in si izbojeval tudi prehod preko nje, toda tam je obkral zaradi močne obrambe. Drugi krak je sicer zavil v precejšnji oddaljenosti mimo jugovzhodne strani Pariza, vendar je prav tako naletel na nemški odpor in zaenkrat še ni izbojeval uspeha, ki bi bil kakšnega odločilnega pomena.

Izkrcanje na južni francoski sredozemski obali poteka v znamenju trdih bojev z branitelji. Ti imajo v oblasti pogorja, ki niso lahko zavzemljiva. Ko so vdorniki zasedli Cannes, so usmerili svoj sunek proti zahodu in severozahodu. Prispeli so v neposredno bližino vojnega pristanišča Toulona, v zahodni

smeri pa so najdlje do Aix-en-Provence. Tod so bili odbiti, za Toulon pa poteka bitka na morju in kopnem. Oklepne sile, ki jih Angleži dovažajo z ladjami in prevoznimi letali, so s kopnega zagrabile Toulon, z morja pa ga že nekaj dni silovito obstreljuje vojna mornarica, v kateri je nekaj bojnih ladij, devet križark in vrsta rušilcev ter torpedovk. Nemške obrežne baterije odgovorjajo na ta ogenj in so poškodovale eno bojno ladjo.

Poročila zadnjih dni so govorila, da so manjše zavezniške enice pogosto bombardirale kraje med Marseillem in Toulonom, kar bi dovojevalo domnevo, da bo tam prišlo novo izkrcanje, ali pa hoče napadalec s tem nastopom zapeljati branilca, da bi tja pripeljal del svojih čet, nakar bi sunek prišel na kakem drugem odseku. Boji na sredozemskem odseku niso tako obsežni ali siloviti, kakor so bili na zahodu, niti ne sodeluje v njih tolikšna množina težkega orožja in pehote. Vzlic temu ne bi smeli reči, da bi bili manj pomembni kakor boji v zahodnem delu Francije.

Z nepretrganimi dovozi so se napadali tod skušali ojačiti tako, da bi Toulon zagrabili s čim večjimi silami. Ker so vzhodno od mesta naleteli na odpor, so smer napada zasukali bolj proti severu proti hribovju Monts des Maures. Tod so se razvili hušji boji za posest posameznih hribov in rečnih dolin. Strnjene napade so vdorniki prizorili le proti prostoru severno od rtiča Hyeres in proti severovzhodnemu področju Toulona. Ker je bil tudi tukaj odpor trden, so vnovič zasukali svoje napadalne osti še bolj proti severozahodu in vrgli v boj oddelke, katere so tam odložili z letali. S tem so si hoteli priboriti nova področja, s katerih bi lahko na širši črti udarili proti Toulonu samemu. Po hudih bojih se jim je posrečilo, da so od tam prišli v bližino Toulona in ga začeli tudi napadati. S sunkom proti Aixu so hoteli napadalec priti ne le do spodnjega teka reke Rhone, temveč tudi za hrbet Marseilleu.

Normandijsko bojišče

Spremljajmo potek bojev na tem odseku bojišča po nemških uradnih poročilih:

17. avgusta je bilo sporočeno: V Normandiji je nadaljevala 1. kanadska ar-

mada ves dan svoje močne napade na odseku reke Dives in na obeh straneh Falaisa. Naše divizije so v spremenljivih bojih, v katerih sta imeli obe strani izgube, preprečile, da bi sovražnik dosegel nameravani vdor. Ogorčeni boji se nadaljujejo.

Proti Amerikancem, ki še naprej napadajo s področja pri Argentanu, so izvršili naši oklepni oddelki protinapad ter so jih vrgli proti vzhodu in jugovzhodu.

Nasprotno motorizirane sile so prodrele dalje na vzhod proti srednji Seini in na jugovzhod proti Leiri. Po hudem boju smo izgubili mesto Dreux. V Chartresu in Orleansu so se vneli siloviti boji.

18. avgusta: V Normandiji smo umaknili daleč zahodno od Orne segajoči lok za reko. Sovražnik je skušal na področju vzhodno in severovzhodno od Falaisa z močnimi silami vdreti v te premike, vendar smo ga po ogorčenih bojih zavrnili. Naši protinapadi na področju Argentana so razbili sovražnikovo obkoljevalne skupine in tako razširili ožino med Falaisom in Argentanom. Za Chartres se nadalje bijejo ogorčeni boji. Tudi v Orleansu so ves dan divjali siloviti poulični boji z ameriški četami, ki jim je uspelo, da so se med boji polastile mesta.

Bojna sredstva vojne mornarice so potopila v Seinskem zalivu dva sovražnikova rušilca in štiri prevozne ladje s skupno 25.000 tonami, torpedirala pa večjo prevozno ladjo s 15 do 20.000 tonami in 8 nadaljnjih ladij s skupno 48 tisoč tonami. Spričo opaženih težkih detonacij lahko računamo z njihovo polopitvijo.

19. avgusta: V Normandiji so morali biti izvojevani določeni odmikalni premiki preko Orne in Divesa na vzhod proti sovražniku, ki je s severa prodril v področje Truna. Tu so potekale večerj hude oklepniške bitke.

Na področju severovzhodno od Chartresa so bili zadržani sovražni sunki. Severno od tod se borijo naše zaščitnice ob Seini pri Mantesu in Vernonu s prednjimi ameriški ogledniški skupinami.

20. avgusta: V Normandiji se naše divizije prebijajo iz prostora severno od Argentana proti vzhodu v zvezi s trdnemu odporu nasprotnika in med odbijanjem neprestanih sovražnikovih bočnih napadov.

Na prostoru severovzhodno in severno od Chartresa se bijejo naši zaščitni oddelki s sovražnikovimi silami, ki so udarile naprej in se od jugozahoda stalno ojačujejo.

21. avgusta: V Normandiji so naše divizije severno od Argentana po ogorčenih bojih prebile sovražnikov proti severozahodu zabiti zaporni klin ter vzpostavile zvezo z oklepniško skupino, ki jim je prodirala nasproti. Razbili smo močne sovražnikove napade na našo obrambno črto na odseku rek Dives in Vie. Na nekaterih odsekih protinapadi še trajajo.

Med Euro in Seine pritisla sovražnik proti severu. Tamkaj smo pri Paey Vernonu razbili sovražnikove napadalne klino.

Na področju vzhodno in severovzhodno od Chartresa se nadaljuje sovražni pritisk proti srednji Seini, ne da bi mu uspelo nadalje napredovati.

22. avgusta: V Normandiji smo spravili za naše črte nadaljnje dele bojnih skupin, ki so se prebile s področja severno od Argentana.

Pri Lisieuxu in južno od Evreuxa je napadel sovražnik z močnimi pehotnimi

in oklepniškimi silami. Po hudih bojih mu je na področju zahodno od Lisieuxa uspelo vdor v našo obrambno črto, proti kateremu potekajo protinapadi. Zahodno in severno od Dreuxa je uspelo nasprotniku šele po ogorčenih bojih, da je napredoval za nekaj kilometrov proti severu.

S protinapadi smo zavrnili sovražnika, ki je prišel pri Mantesu na severni breg Seine.

Sovražnikove sile, ki so tipale proti odseku Seine, ležečemu južno od Pariza, so naši varovalni oddelki odbili v prednjih postojankah.

Boji v Bretagni

17. avgusta: V Bretagni smo razbili na bojišču pri Brestu s strnjanim obrambnim ognjem več sovražnikovih napadov. V trdnjavi St. Malo se posadka še nadalje junaško upira. Baterija Cezembre je razbila s svojim ognjem klub najmočnejšemu sovražnikovem obstreljevanju več napadov na trdnjavo.

18. avgusta: Posadka St. Malo je podlegla sovražnikovi premoči. Nepretrgoma pod najhujšim ognjem se je, potem ko je bilo uničeno vse težko orožje, upirala na koncu le še z ročnim orožjem. Vojaki vseh delov vojske pod veljstvom polkovnika Aulocka so tu v skoraj tritedenskih junaških bojih združili naval najmočnejših sovražnikovih sil ter zadali nasprotniku hude krvave izgube. Njihov boj bo prišel v zgodovino.

Razvoj vdora v južno Francijo

17. avgusta: Na južnofrancoskem obalnem področju se nadaljuje siloviti boji proti sovražniku, ki se iz zraka in z morja vedno bolj ojačuje. Po hudih bojih mu je uspelo vdreti v mesto Cannes.

V boju proti sovražnikovi izkrcevalni mornarici je poškodovalo letalstvo v vodovju pred St. Tropezom 2 sovražnikovi prevozni ladji z 1800 tonami tako težko, da moramo računati z njihovo izgubo. Neke bojna ladja je bila zadeta s težkokalibrsko bombo.

18. avgusta: V južni Franciji se je sovražnikovo posrečilo razširiti in ojačiti predmostje med Toulonom in Cannesom. Naši varovalni in zaporni oddelki so zavrnili sovražnikove oklepne ogledniške sile, ki so tipale dalje proti severu. Več nasprotnikovih poskusov, da bi izkrcal nove čete zahodno od Toulona, se je izjalovilo.

Pred južnofrancosko obalo je potopila neka mornariška obalna baterija dva sovražnikova pobiralca min ter poškodovala en rušilec.

19. avgusta: V južni Franciji se je ojačil sovražnik na mostišču. Odbitih je bilo več z oklepniški podprtih napadov proti celinskemu bojišču pri Toulonu.

V vodovju pred južno-francoskim predmostjem so bojna letala hudo poškodovala neko sovražnikovo prevozno ladjo s 6000 tonami.

20. avgusta: V južni Franciji poskušajo sedaj nasprotnik z uporabo močnih oklepniških sil razširiti svoja mostišča na obe strani in proti severu. Posebno na gorskih planotah severno od Toulona se bijejo srđiti boji.

21. avgusta: V goratem ozemlju severno od Toulona napada sovražnik z močnimi silami proti zahodu in severozahodu. Potekajo siloviti boji.

Mornariške obalne baterije so zažgale pred Toulonom neko sovražnikovo bojno ladjo in eno križarko. En rušilec in dva torpedna čolna so bili poškodovani.

22. avgusta: V južni Franciji sovražnik močno pritiska za našimi, proti zahodu potekajočimi se odmikalnimi premiki med obalo in Durance. Za Toulon divizijo ogorčeni boji. Pri Aixu in v dolini Durance smo s protisunkom vrgli sovražnikove sile nazaj.

Teden v svetu

Zaradi ofenzive, ki je na severnem in srednjem odseku obkrala ter ni prinesla nobenih večjih uspehov, so Sovjeti sprožili novo proti južnemu odseku, in sicer na prostoru med Tiraspolom in Jassyjem. Vrgli so v boj množico strelske in oklepne divizije. Boji prvih dni so bili siloviti in polni izgub za Sovjete.

Na italijanskem bojišču so se boji razvili samo na jadranskem odseku, kjer skušajo Anglosasi prodreti proti Riminiju. Najhujši boji so se bili za posest hribov pri Gerasi, ki so večkrat menjali lastnika.

Madžarski Judje se skušajo ogniti udaru protijudovskih postav s prestopanjem v razne krščanske vere. Posebno v Budimpešti se v množičnih prekrščenju. A ta trud jim ne bo hasnil, kajti protijudovski nakerti veljajo proti vsem Judom, ki so se prekrstili sedaj, ali pa so bili krščeni ob rojstvu.

Amerikansko ofenzivo na Tihem morju pričakuje Japonci. Po pisanju lista »Asahi Simbun« je treba računati, da bodo Amerikanci sprožili močan napad proti južnim Marianom v smeri proti indonezijskim otokom. Najbrž tako pravi list, bodo prišli tudi možni letalski napadi na Japonsko samo.

Proti pretiranemu ameriškemu imperializmu je nastopil republikanski predsedniški kandidat v Združenih državah Dewey. Dal je izjavo, v kateri odločno odklanja načrt, da bi Anglija, USA, Sovjetija in Kitajska po vojni vladale vsemu svetu. Nikakor se ne sme zgoditi, da bi mali narodi ves povojni čas morali tičati pod knuto starih velesil, kajti to bi bil najsurovejši izraz zgrešenega imperializma.

Poljski osvobodilni odbor, ki je le poslušno orodje Sovjetov, je na zasedenem poljskem ozemlju že začel delovati strogo po smernicah, katere je določil Stalin. Poljski sovjet se je zbral nedavno v Lublinu in kot svoj prvi »osvobodilni« ukrep razglasil mobilizacijo desetih letnikov Poljakov, ki se bodo morali boriti v sestavi rdeče vojske.

K dogodkom 20. julija v Nemčiji je svojo sodbo povedal tudi maršal Brauchitsch in poudaril svoje veselje, da nemška vojska s tem atentatnim poskusom ni nič omejevana, kajti zaroto so skvali le ljudje, ki še davno niso zaslužili časti, biti v vojski. Maršal je odločno potrdil pravilnost obsodbe in kazni, ki je doletela zarotnike in povabil vse Nemce, da se strnjajo okrog Führerja in napno vse sile, da se domovina obvaruje pred nesrečo, kakršno so hoteli pripraviti izdajalci.

Laž o verski svobodi v Sovjetiji je razgalil poljski pravoslavni duhovnik Jeskov, ki je pobežnil skozi Perzijo v Anglijo in svoje doživljaje popisal v angleškem katoliškem listu »Catholic Herald«. Po zasedbi vzhodne Poljske l. 1939. so mu Sovjeti prepovedali vsako bogoslužje, kmalu nato pa še zaprli. Ko so ga vlačili od ječe do ječe, je videl, da ni bila nobena cerkev več odprta, temveč vse spremenjene v vojašnice ali muzeje. Samo v Celjabinjsku je bila še služba božja, toda to so Sovjeti pustili kot past, zakaj vsak sovjetski državljan, ki je vstopil v cerkev, je takoj odromal v delovno taborišče.

Grška vojna mornarica, ki je po polomu l. 1941. prestopila na angleško stran, se je doslej skrčila na tretjino svojega nekdanjega števila. Po uradnih podatkih grške begunske vlade so bile samo v zadnjem času potopljene tri grške podmornice in lahka križarka »Kraljica Olga«. Odkar so grški mornarji v službi Anglije, znašajo njihove izgube najmanj 3500 mož.

Nekaj večjih ameriških listov je udarilo po angleškem vojnem vodstvu, zlasti po generalu Montgomeryju, zaradi velikih izgub, ki so jih na vdornem področju doslej imeli Amerikanci. Listi pravijo, da pošilja Montgomery Amerikance v najhujši ogenj, Angležem pa prizanaša in jih postavlja na bojišče, kjer smrt ne kosi tako obilno.

Za prošnje poljskih upornikov v Varšavi, ki so se vzdignili proti nemški vojski na klic Angležev in Sovjetov, se Sovjeti sploh nečejo zmeniti. Ko so Sovjeti začeli napade proti Varšavi, so izposlovali, da so dobili poljski uporniki nalog za vstajo. Nemška vojska je upor zatrla, obljubljenega vkorakanja sovjetske vojske in pomoči od nje pa ni bilo.

Finskega državnega poglavarja in vrhovnega poveljnika finske vojske maršala Mannerheima je Hitler odklical s hrastovim listjem k viteškemu križu železnega križa v znamenje priznanja finski vojski, ki se neustrašeno bori zoper boljševiško barbarstvo. Načelnik glavnega stana finske vojske pa je prejel viteški križec. Odklikovanji je izročil maršal Keitell sam, ki se je nedavno mudil v Helsinkiju.

Italijanske vojake, ki so bili poslani v uljetniška taborišča po Badoglijevi vda-ji, je dala nemška vlada izpustiti in jih zaposliti kot proste civilne delavce, ki bodo uživali iste ugodnosti kakor nemški delavci, zraven pa bodo seveda zavezani k enakim naporom in žrtvam kakor njihovi nemški tovariši. Izpustitev je bila dogovorjena na nedavnem sestanku med Hitlerjem in Mussolinijem.

Surovine izpad nehač pravijo v Nemčiji zbitim ameriškim in angleškim letalom, iz katerih dobivajo razne važne kovine. V prvem četrtletju letošnjega leta je bilo zbitih nad nemškimi ozemljem najmanj 2300 angloameriških letal, iz katerih so pridobili 16.000 ton duraluminija, iz katerega bodo lahko izdelali 16.000 lovskih letal. Razen tega si pri pretalitvi kovine prihranijo 350 milij. kilovatnih ur električnega toka. Dalje dobe Nemci od zbitih letal ogromno gumijastih obrobov, sveč, ležajev in kompasov.

Nemška totalna mobilizacija na tiskovnem in kulturnem področju

Splošna mobilizacija vseh uporabljenih sil za zmagovalni zaključek nemških vojnih naporov se je, kakor je napovedal pooblaščenec za popolno mobilizacijo minister dr. Goebbels raztegnila tudi na kulturno terišče. Večina kulturnih panog bo svoje delovanje občno skrcila ali pa docela ustavila za čas trajanja sedanje vojne. Moči, ki bodo zaradi tega ostale proste, bodo uporabili na drugih vojno važnih panogah, pač po zmognostih vsakogar. Omejitve so sedaj doletele tudi tisk in založništvo. O teh spremembah je nemško časopisje objavilo med drugim naslednje podatke:

Da bi tudi iz nemškega tiska mogli dati večje število delovnih sil za vojsko ali oboroževanje in da bi prihranili papir in prevozna sredstva, bodo s 1. septembrom izpeljani novi ukrepi, zaradi katerih bo več uglednih listov moralo nehati z izhajanjem. K tem ukrepom je dal razlago drž. tiskovni vodja Amann. Po njegovih navedbah je že avgusta večina nemških časopisov z izjemo redkih najvažnejših listov izhajala dnevno na štirih straneh, v nedeljo pa na šestih. Vsi listi, ki so doslej izhajali sedemkrat tedensko, bodo postelj izhajali le šestkrat.

V mestih, kjer izhaja več listov, bodo v okviru danih možnosti in zato, da bi prihranili mnoge delovne moči, skušali liste združiti. V Berlinu se bo »Lokal Anzeiger« združil z »Morgenpost«, »Berliner Börsen Zeitung« pa se bo združila z »Deutsche Allgemeine Zeitung«. Dnevnik »Berliner Volkszeitung«, ki je izhajal v 270.000 izvodih, bo prenehal. Od množice berlinskih manjšin in predmestnih listov jih bo ostalo le malo, ker se bodo združili.

Na Dunaju bo namesto »Kleine Blätter« izhajala »Kleine Wiener Kriegszeitung«.

V Hannoveru se bo »Kurier« združil s »Hannoverschen Zeitung«, v Braunschweigu pa se je »Landeszeitung« združila s »Tageszeitung«.

V Dresdenu bo ostal le list »Freiheitskampf« z naklado 370.000 izvodov. Bremenski list »Bremer Zeitung« se bo spojil z »Bremer Nachrichten«, v Magdeburgu pa bo najstarejši list »Magdeburgische Zeitung«, ki izhaja že od l. 1626, prenehal izhajati v korist lista »Der Mitteldeutsche«.

V Essenu preneha izhajati »Rheinisch Westfälische Zeitung« ter »Nationalzeitung«, v Düsseldorfu pa »Der Mittag« in »Bergwerks Zeitung«.

V Kölnu se bosta združila »Stadtanzeiger« in »Der neue Tage«, v Karlsruhe »Der Führer« in »Badische Presse«, v Stettinu »Pommersche Zeitung« in »Ostsee Zeitung«, v Gdanskju »Danziger Vorposten« in »Danziger Neueste Nachrichten«, v Königsbergu »Preussische Zeitung« in »Königsberger Allgemeine Zeitung«. Razen tega so v načrtu še razne poenostavitve v Ham-

burgu, Münstru, Bielefeldu, Chemnitzu in Augsburgu ter v drugih mestih. Še naprej bodo neokrnjeni izhajali časopisi »Kölnische Zeitung«, »Münchener Neueste Nachrichten«, »Leipziger Neueste Nachrichten« in »Schlesische Zeitung« v Vratislavi.

Tudi v revijalnem tisku bodo izvedene temeljite spremembe. Prenehali bodo tedniki: »Die grüne Post«, »Die Post«, »Süddeutsche Sonntagpost«... Ostala bosta le dva ilustrirana tednika in sicer: »Berliner Illustrierte« s posameznimi krajevnimi izdajami v Hamburgu, Kölnu, Münchenu, Stuttgartu in Dunaju, ki bodo izhajale pod starimi naslovi, ter »Illustrierte Beobachter«. Številne druge revije se odpravijo, čeprav so bile na tem področju že nedavno izpeljane temeljite spremembe.

Mali krajevni tisk, ki je v Nemčiji velikega pomena, ostane skoraj neokrnjen. Aman utemeljuje to odločitev rekoč, da bi bili pri teh listih prihranki silno skromni in da bi pomnilna odprava teh lističev le navidezen uspeh. Ti obrati morajo ostati v pogonu tudi zaradi večjih listov, kar se je pokazalo kot koristno posebno ob hudih letalskih napadih, ko so se večji listi preselili v manjše, nebombardirane kraje. Vrh tega bi močno obremenili prevozna sredstva, ako bi male liste ustavili in pustili, da bi bralci dobivali liste samo iz večjih mest.

Omejitve so zelo obsežne, če pomislimo, da je še l. 1939 izhajalo v Nemčiji nad 2000 dnevnikov, od katerih jih bo sedaj ostalo samo polovica. Vnovič bodo skrčili tudi glasni del listov, ki se bo gibal povprečno na polovici strani.

V nizu nadaljnjih ukrepov je izšla tudi odredba, da se za čas vojne povsem ustavi izdajanje leposlovja. Romani, povesti, novele in pesniške zbirke se ne bodo tiskale več, izdajati se bodo smela le znanstvena dela in vojna književnost. Če upoštevamo ogromno izdajateljsko delavnost, homo videli, da bodo doseženi veliki prihranki surovin in za oboroževalno industrijo oproščene številne delovne sile. Za knjižni tisk je potrebno ogromno tiskarske barve in papirja, hkrati pa bo odpadlo mnogo prevozov tega blaga ter delovnih sil, ki so s tem doslej imele posla.

Ljubitelje lepe knjige, ki poslej ne bodo mogli več kupovati novih knjig, listi tolažijo z zatrdilom, da so knjižniške police polne dosedaj izišlih knjig, polne so tudi vse javne knjižnice in marsikdo izmed vnetih bralcev bo v teh zalogah našel še prenekateri knjižni biser, za katerega do sedaj ni vedel.

Končni cilj vseh teh omejitev je, doseči občuten prihranek na surovinah, industriji in zlasti na delovnih silah.

Naša posadka je dospela v Črni vrh 3. avgusta. Ze takoj ob začetku je pokazala, da bo postojanka v redu in na mestu. Naše patrole stalno krožijo po okolici in motijo prej že toliko časa »osvobojeno« tolovajsko ozemlje. Tako je 5. avgusta odšla naša patrola proti pol ure oddaljeni vasi Zadlog, gnezdu terencev in tolovajev, z namenom, da prežene tam v zasedi čakajoče tolovaje. Ko je prišla v primerno razdaljo, so začeli fantje iz minometla bruhati nanje ogenj. Kmalu so tolovaji zapustili zasedo in jo pobrisali. Za bežičimi so naši prav marljivo streljali. Pri tem svojem begu so imeli tolovaji 2 mrtva in 3 težko ranjene.

Naslednjo noč je prišla manjša tolovajska patrola dražiti našo postojanko. Ko so po kratkem streljanju odšli, sta dva izmed njih srečala vračajočo se našo patrolo. Naš poveljnik poročnik Jakov Jože je pri tem podrl enega izmed njiju. Drugi je zbežal.

V soboto, dne 18. avgusta, je odšla naša patrola iz Črnega vrha v smeri proti Čolu. Ze tri dni so se tam držale močnejše tolovajske skupine. Ker vodi skozi Čol važna cesta, hodijo po njej ljudje v Gorico po živež. Tolovaji jim nazaj grede pobero vsa živila. Svojim pristajšem seveda ne. Zato smo se odločili, da jih preženemo od tam. Odšli smo na pobod. Ljudje, ki so prihajali preko Čola, so nam pravili, koliko tolovajev da je na Čolu. Nismo se ustrašili teh poročil. Zlezi smo na najvišji hrib nad Čolom. Od tam smo opazovali tolovaje. Odkrili smo vse njihove zasede. Ko smo pripravili težki minomet in razporedili straže, smo vsuli nanje ogenj. Ze ob prvih eksplozijah naših min so tolovaji pobrali, kar so mogli, in jo uverli bez dna in strn. Neprestano smo pošiljali za njimi mine, tako da so lahko bežali tudi oklevajoči. Med pokanjem min je pela težka strojnica. Ko smo nehaj streljali, se je spustilo 24 fantov na Čol. Pregledali so vse okoliške griče, kjer so se prej vrteli tolovaji in pri tem zaplenili vso tolovajsko kuhinjo. Prav tako so našli fantje preprečili, da niso tolovaji odpeljali nekega voila, ki je bil že namenjen za vedno lačne in nenasitne tolo-

Narodna straža v Črnem vrhu nad Idrijo dela

Naša posadka je dospela v Črni vrh 3. avgusta. Ze takoj ob začetku je pokazala, da bo postojanka v redu in na mestu. Naše patrole stalno krožijo po okolici in motijo prej že toliko časa »osvobojeno« tolovajsko ozemlje. Tako je 5. avgusta odšla naša patrola proti pol ure oddaljeni vasi Zadlog, gnezdu terencev in tolovajev, z namenom, da prežene tam v zasedi čakajoče tolovaje. Ko je prišla v primerno razdaljo, so začeli fantje iz minometla bruhati nanje ogenj. Kmalu so tolovaji zapustili zasedo in jo pobrisali. Za bežičimi so naši prav marljivo streljali. Pri tem svojem begu so imeli tolovaji 2 mrtva in 3 težko ranjene.

Naslednjo noč je prišla manjša tolovajska patrola dražiti našo postojanko. Ko so po kratkem streljanju odšli, sta dva izmed njih srečala vračajočo se našo patrolo. Naš poveljnik poročnik Jakov Jože je pri tem podrl enega izmed njiju. Drugi je zbežal.

V soboto, dne 18. avgusta, je odšla naša patrola iz Črnega vrha v smeri proti Čolu. Ze tri dni so se tam držale močnejše tolovajske skupine. Ker vodi skozi Čol važna cesta, hodijo po njej ljudje v Gorico po živež. Tolovaji jim nazaj grede pobero vsa živila. Svojim pristajšem seveda ne. Zato smo se odločili, da jih preženemo od tam. Odšli smo na pobod. Ljudje, ki so prihajali preko Čola, so nam pravili, koliko tolovajev da je na Čolu. Nismo se ustrašili teh poročil. Zlezi smo na najvišji hrib nad Čolom. Od tam smo opazovali tolovaje. Odkrili smo vse njihove zasede. Ko smo pripravili težki minomet in razporedili straže, smo vsuli nanje ogenj. Ze ob prvih eksplozijah naših min so tolovaji pobrali, kar so mogli, in jo uverli bez dna in strn. Neprestano smo pošiljali za njimi mine, tako da so lahko bežali tudi oklevajoči. Med pokanjem min je pela težka strojnica. Ko smo nehaj streljali, se je spustilo 24 fantov na Čol. Pregledali so vse okoliške griče, kjer so se prej vrteli tolovaji in pri tem zaplenili vso tolovajsko kuhinjo. Prav tako so našli fantje preprečili, da niso tolovaji odpeljali nekega voila, ki je bil že namenjen za vedno lačne in nenasitne tolo-

vajske želodce. Ko so prišli vrli črnovrški stražarji v vas, so našli dva mrtva tolovaja in več ranjenih, kot sami priznavajo. Zvečer so se vsi naši fantje med petjem in vriskom vrnili nazaj na postojanko.

Ta zmaga na Čolu je važna za črnovrško postojanko. S tem udarcem smo tolovajem pokazali, da se jih prav nič ne bojimo. Ljudje se sedaj tem gozdnim tolovajem, ki so jih oropali skoraj vsega imetja, smejejo, ker je precej tolovajev bežalo pred 24 narodnimi stražarji.

Oklic

Ljubljanski podporni odbor bo 1. septembra t. l. odprl v Cukrarni otroški dom za otroke onih revnih družin, ki jim daje hrano ali stanovanje. Za zabavo otrok bo rabilo vodstvo otroškega doma razne igrače, ki pa jih odbor nima in jih tudi nabaviti ne more. V Ljubljani je prav golovo mnogo družin, ki bi v korist gojencem otroškega doma rade prikrajšale svoje malčke za kako igračo ali pa so jim igrače zaradi odraslosti otrok v napolje.

Tukajšnji odbor prav vljudno prosi vse one, ki so pripravljeni ugoditi naši prošnji, da prinese igrače v ekonomat, Gosposvetska cesta 2-II ali pa, da obveste odbor, kdaj in kam naj pride po nje odborov uslužbenec. — Za telefonski pogovor kličite št. 28-52.

Se ta teden izide nova knjiga Slovenčeve knjižnice

Handel Mazzetti: »ŠTEFANA« Roman, ki bo izšel v treh knjigah, je svetovno znan in je eno najboljših pisateljinih del. Slika dobo iz začetka 17. stoletja. Roman je pesem čisti dekliški duši, ki v vseh viharjih ostane zvesta svojim načelom. Iz knjige diha svetništvo mlade trpinke, ki s svojimi apostolstvom rešuje celo mesto. Obširno delo zasluži, da pride v vsako knjižnico.

Mnogo zavednih Slovencev je že seglo po knjigi
»KRI MUČENCEV«
 Zadnji izvodi so še v prodaji — Broš. 10 lir, vez. 20 lir

Pisma nam in vam

„BRAT BRATA...“

Spoštovani gospod urednik!
Dovolite mi, da v ta vaš zanimivi ko-
tiček napišem nekaj svojih kmečkih misli
o nevmišljanju v politiko...

Tramvaj v Selenburgovi ulici ne gre
naprej, vozila čakajo, velikanska množica
ljudi se rine v gručo, vse skuša priti blizu
in zvedeti, kaj se je zgodilo. Človek, ki
se je navadil med vojno malo potrpeti,
si misli — bom že drugi dan zvedel v
časopisju, kaj je bilo — in se zrine ob
kazini naprej skozi gnečo.

Verovali smo, da se je moralo nekaj
zgoditi, in šli naprej. Množica pa ni
verovala in se je hotela takoj pre-
pričati, kaj je. In ko so zvedeli, da je
spodrsnila kobila, ni bila s tem njihova
ukazelnost potolažena in so hoteli videti
kobilu in se prepričati, ali je kobila in
morda ne konj; ali ima glavo in rep, in
če res leži in če res ne more vstati in
kako jo bodo spravili pokonci in kako
se bo nazadnje promet po Selenburgovi
ulici spel odprl in kako bo šla kobila
naprej po cesti.

»Ko bila sem še mlada,« je dejala
neka ženska, »se nismo brigali za take
stvari.« — Danes se pa meščan zanima
za vse take »javne« zadeve in »javne«
vprašanja, posebno, če se to zgodi sredi
Selenburgove ulice.

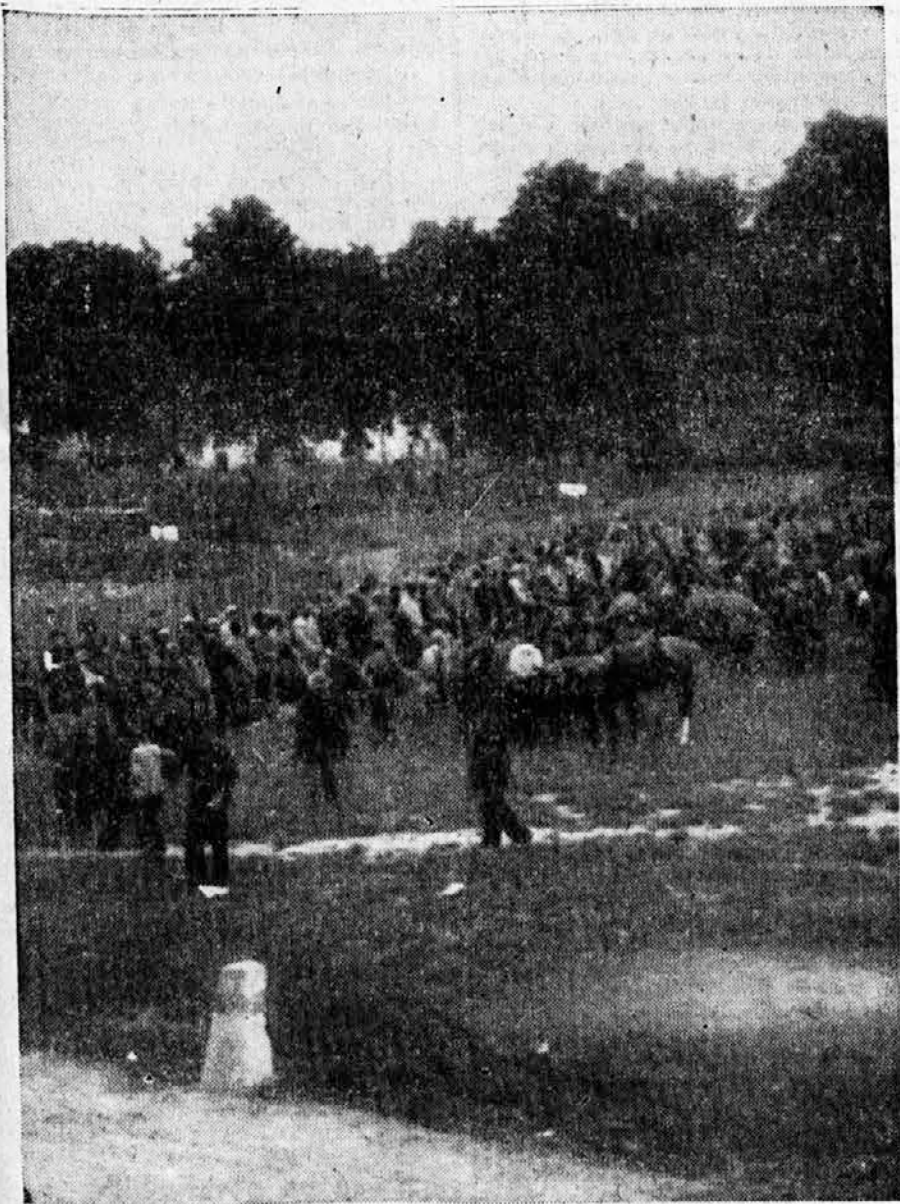
In so se ljudje potem še zanimali, če
je bilo vse po pravici opisano v časo-
pisju... Hoteli so biti o »javnih« vpra-
šanjih in o »svetovnih« dogodkih na le-
kočem.

Ko pa so padale po ljubljanskih uli-
cah žrtve in se polnila Krimski in razne
druga jame po gozdovih; ko so gorele
hiše in se rušile cerkve — takrat pa to
ni bilo »javno« vprašanje. Saj niso videli
streljati Ehrlicha, v Krimski jami tudi
niso bili. Tisto pa, kar poročajo časopisi,
kdo pa more vse to verjeti! Papir je po-
trpežljiv! In sploh, oni se ne brigajo za
vsakdanjo malomeščansko politiko...

Oni iz OR tabora, ki se ne mešajo v
politiko in sedijo lepo na varnem v Ljub-

12. september 1943: z zvezanimi rokami, po vrhu še navezane na žlco kakor živino, ženo rdeči tolovaži jetnike z Grčarice v kočev-
ske zapore, zadnjo postajo pred strašno smrtjo, potem ko sta Kidrič in Vidmar silovito razglasila amnestijo in zagotovila
življenje vsem, ki se podajo »narodno osvobodilni« vojski. Ta slika je eden najbolj neizpodbitnih dokumentov v tem, kako je
rdeči »brat« z ravnal lastnim slovenskim bratom, ki je zaupal komunistovi besedi. Kje je agitacija, ki bi mogla to resnico spravi-
titi a sveta?

Takole so junake z Grčarice imeli natlačene na kočevskem sejmišču

čjani, zato ker niso ne za enega, ne za
dr drugega, čutiljo le včasih potrebo, da
spregovorijo kako besedo, kadar gre za
večje stvari, že bolj za »la visoko« poli-
tiko. In če vidijo kakega domobranca z
nahrblnikom krompirja, se že glasi:
»Lejte ga, gotovo veriži. Vidite, takšni
so, vsi so glih. Ja, kam bi prišli, če bi
nam takile zavlada!«

Primerilo se pa je, da je taka žen-
ščina prinesla iz Stične 7 kil moke, pa
se »politik« zjasni obraz in pravi:
»Glejte jih, toliko časa so bili komunisti
v Stični in niso odnesli te moke! Vidite,
kako so pošteni! Niso takšni, kot o njih
pišejo! In zagraška cerkev tudi še stoji,
pa žužemberški dekan tudi še živi! Le
kaj imajo toliko proti komunistom! Pa
jaz nisem ne za enega, ne za drugega!«
Nekdo, ki ve, za koga je.

Cenjeni gospod urednik!

Stanujem v sredini mesta, v eni iz-
med mnogih starih hiš, ki imajo temna
stanovanja. Jaz na primer imam ob ob-
lačnem ali deževnem vremenu takšno tem-
no v kuhinji, da prav nič ne vidim, ker
je tako majhno okno. Pozimi mi gori po
cele dneve luč, če hočem kaj narediti.

Quo vadis

Roman v slikah!

Dobite ga

v uredništvu »Slovenskega doma«.

Kako naj pa sedaj, ko ne bo elektrike,
delam, kuham in šivam, pa si ne vem
pomagati. Petroleja ni, sveč ni, sedaj ne
bo še elektrike, kako naj opravljam delo,
ki ga ima vsaka gospodinja. Kdor ima
svetlo stanovanje, ta ne ve, kako težko
je gospodinja v kuhinji, kjer mora po cele
dneve delati pri luči, medtem ko je zu-
naj dan, kako neprimerno teže ji bo pa
sedaj, ko bo v temi, če bo mogla sploh
kaj delati.

Prosim ravnateljstvo mestne elektrar-
ne, da vsaj v oblačnih in deževnih dneh
to upošteva, za kar mi bodo prizadete
gospodinjne zelo hvaležne.
Gospodinja.

V zadnji številki našega lista smo v
stolpcu »Pisma vam in nam« priobčili
članek, ki govori o nekem zasebnem
učnem zavodu in razmerah v njem.

Ker je javnost v zmoti in misli, da je
mišljen znani in priznani Christofov
učni zavod, sporočamo, da ni mišljen
ta zavod, ki je znan kot soliden. Če bi bilo
tako, kakor ga omenja članek, bi ne mo-
gel obstajati 40 let. Zaradi solidnega dela
si je ta ustanova pridobila med ljudmi
tak ugled in priznanje, da ga upravičeno
štejemo med najboljše, in se ta trditve
opira na neštete njegove učence, ki so
končali pouk na njem s popolnim uspe-
hom in se pokazali kot zelo uporabne
moči.

To pojasnilo smo napisali zato, da ne
bi zavodu delali krivice, da ne bi bila
javnost napačno poučena in da ne bi
irrpelo vpisovanje za novo šolsko leto, ki
je ravno te dni na zavodu.

Spredej vrsta tolovažev s puškami in strojnimi, zadaj enaka vrsta, v sredi dvakrat zvezani nedolžni Slovenci — tako je delal
brat z bratom septembra 1943

Takole svobodno in prostih rok pa pripovedujejo v Ljubljani svoje storiže tolovaži, ki so jih domobranci zajeli v bojih avgu-
sta 1944. Navzile Turjaku, Grčaricam, Mozlju, navzile razdejani domovini in uničenim domovom vidli domobrance v tolovaju, ki se
vda, še vedno jetnika, to je človeka, ki ga ne gre pobijati kakor žival. In kako delajo »osvobodilci« z zajetimi domobranci!

Tako je, pa nič drugače

Poročila očitovcev o zadnjih tolovajskih porazih na Dolenjskem — novo neizpodbitno potrdilo poloma in razkroja v rdečih vrstah

V zadnji številki našega lista smo v odgovor na komunistično agitacijo za »rešitev« domobrancev s številskimi o zadnjih strahotnih porazih dokazali, kaj je razlog za nenadno tolovajsko ljubezen do domobrancev. Nič manj zgovorno kakor številke o velikanskih izgubah, ki jih imajo banditi dan za dnem v boju z domobranci, nam o pravih vzrokih njihovih prizadevanj za razkroj in »pridobitev« domobrantskega, narodnega nasprotnika OF, govorijo popisi, ki nam jih je o teh bojih povedalo več očitovcev in udeležencev teh bojev, med njimi tudi zajeti prisilni mobiliziranci. Pripravi teh očitovcev pričajo o nezlomljivem pogumu, neutrudnem zagonu in neodjenljivem sovražstvu domobrantskih oddelkov do komunizma in njegovih hlapcev, o njihovi bojevitosti, organiziranosti ter izbornem vodstvu, hkratu pa o popolnem razkroju in zmedbi v tolovajskih vrstah. Ta pričevanja so na novo potrdila trditve, ki smo jih zapisali zadnjič v sestavku »Naš odpor«, da namreč na rdeči tempelj pri nas dežuje tako, da poloma noben običajni »čudež« — spoznanje med veljaki, posredovanje raznih sredincev, apeliranje na »bratstvo« itd. ne more več zadržati.

Prvo poročilo o nedavnem polomu rdeče XVIII. »divizije« pri Šmarju pravi takole:

Daki je prišel po topove

Zalostno, a resnično: »tovariš« Daki je moral s Hude Police bežati brez svojega konja, in še ob spoznavanju tolovej je bil. Veste, Ljubljanci, tolovej tistih nekaj topov pošojajo zdaj eni, zdaj drugi »brigadi«. Ampak kmalu bodo prišli do tega, da je boljše, če imajo skrite, ker nazaj ne dobe nobene več, čeprav jih posodijo samemu Dakiju. Tako se je zgodilo, da je izgubil Daki v tem junaškem »podvigu« dva topova, konja in »zeno«, torej vse, nad čimer je imel veselje. Ostalo mu je le nekaj smrdljivih banditov.

To rajo je veliki banditski »vojskovodja« 16. avgusta poslal reševati, kar se rišiti da; to je dva topa in konja, potem ko je 15. avgusta ob 4 popoldne čudežno nastil s štirimi krompirji in skledo čorbe. Krompir je bil v oblikah. To se seveda razumljivo, saj pravijo ljudje, če človek krompir je kar v oblikah, je bolj korajžen. Ampak banditom tudi krompirjeve oblike ne pomagajo.

V zgodnjih jutranjih urah se je valila bosonoga »armada« preko Kriške vasi proti Višnjim goram. V Kriški vasi so pripravili vozove, s slamo in konje za ranjence. So pač menili, da se bo višnjegorska skupina zabila v bunkerje in od tam sipala ozenj. Okrog pol petih zjutraj so napadli domobrantsko zasedo na Peščeniku. Ta jim je takoj odgovorila. Srce se jim je pomaknilo bliže hlačam, pustili so nekaj opravje in se pomaknili na boljše položaje. Medtem je že prihital na Peščenik poročni Mejač s dvema desetinicama. Tako je šest desetini udarilo za tolovej. »Juriš, hura, lovi žive, bij, naprej!« V Grosupljem so že spraševali: »Kaj neki imajo Višnja, da tako vpijejo?« Razbojniki pa v tek, da je z njih letela oprava in municija. Tako so domobranci v naskoku prišli v Kriško vas.

Domobranci so vpijali za njimi, da lahko pridejo po topove in da bodo dobili celo konja, a vse zaman! Medtem so zvedeli, da so banditi na Pristavi, in udarili po njih. Tam so rdeči junaki pustili mitraljez, nekaj pušk in dva mrtva.

V tem je prišel v Kriško vas še ostali del 22. čete. Vsa četa je nato udarila naprej in se ustavila pod Svetim Duhom in Ostrim vrhom. Tamkaj so se namreč razbojniki zopet ustavili in obnavljali že skoraj splahnelo želje po topovih in konju ter delali zavetišče.

Politikomisar, velik in trebušen mož, pa je bandite medtem vzpodbujal, govoreč: »Jih bomo že te belčke. Glejte, tovariši, bosi ste, razcapani, udarimo po njih in vsega bo dovolj!«

Domobranci pa so medtem čakali ojačenja, ki je prispelo okrog polnočnega. Nato so postavili težki minomet, težke »Bredce«, se razvrstili v bojni red in jurili na Ostri vrh! Pri tem je zopet padlo nekaj banditov. Pustili so tudi orožje. Med padlimi je bil tudi neki Savojevc, ki je še pred letom dni zijal, da so »tutti« Slovenje komunisti.

Domobranci so v naskoku zavzeli še Sv. Duh, od koder so jo banditi jažno pcedili. Neka »tovarišica« je vpila nad tovariši, zakaj beže, dočim je bila sama tako zmešana, da ni vedela, da tudi ona beži. Oblice štirih krompirjev, tovariš Daki, so dale premalo korajžljive. Drugič boš dal še več, kajne, če boš imel. Sicer pa vsaka šola nekaj velja.

Domobranci so sledili rdečim nato že v Velike in Mahe Vrhe. Skozi ti vasi so vse popoldne banditi vlačili ranjence. Na poti od Sv. Duha proti Vrhem se je vdalo večje število prisilno mobiliziranih. Domobrantske izgube znašajo le enega lažje ranjenega.

Takole, Daki, skoraj bi bil dobil nazaj oba topa in konja, ko bi bilo res, kar so politikomisarji 12. brigade zatrjevali svoji raji, namreč da je komandant pripravljen itak pustiti Višnjo goro, čeprav se bodo belčki nekoliko upirali. Potem pa, ko bi bil ti tej svoji raji vsaj puške dal, pa jih je bilo preko sto brez orožja!

Sicer pa ostane to med nama. Govorijo pa oba sodiva, da »skoraj« še ni zajca ujel in ga tudi ne bo. Saj si tudi

slovenski narod skoraj ujel v svoje mreže, a ujel ga nisi in ga ne boš. Za kanone se pa pod nosom obriši!

Drugo poročilo o Dakijevih polomih pravi:

13. t. m. si je zglasni tolovajski komandant Daki vtepel v glavo, da si pobliže ogleda šmarski predor. Za to je najel kar tri brigade. Kljub temu da je bil po številu in orožju v premoči, mu bo stala ta noč za vedno v spominu, dokler mu bo slovenska zemlja še toliko milostna, da bo smel hoditi po njej.

Noč, ki je Daki ne bo pozabil

Okoli ene ure ponoči je pripeljal svojo »slavno« vojsko do šmarskega predora. Da bi bil uspeh še bolj gotov, je privlekel s seboj tudi dva protitakovska topa, s katerima je nameraval »zdrobiti« v prah in pepel, kakor Jozve Jeriho, našo posadko na Malem vrhu.

Toda mož se je močno vračunal in je temu primerno račun tudi plačal, pa ne on sam, na žalost, ampak uboga raja, ki jo je brezobzirno, sebi v zabavo, nagnal pred domobrantske puške.

Domobrantski stražarji so imeli ostru ušesa in so kaj hitro zaslišali prihod tolovejev. Odprli so nanje močan ogenj in povzročili med toloveji vpliko zmedo. Rdeča krdeča so pričela begati na vse strani, tako da jih je sam Daki z veliko težavo zadržal in jih zopet nekako spravil v red. Govoril jim je, da je to majhna posadka, katero da bodo mimogrede pohrustali. Res je, da se glede števila posadke ni ušel, toda ušel se je glede hrabrosti in borbenosti domobrancev, ki jih v nekaj zalogah za vse njegove tri »brigade«. Tudi na to je pozabil kaj kmalu, da ga je ista posadka že dvakrat napadla v beg in je moral s svojimi toloveji napredovati nazaj, le s to razliko, da je prvič imel le eno »brigado«, sedaj pa kar tri.

Eno je takoj poslal v zasedo na vse strani z drugima dvema pa je začel napadati domobrantsko postojanko. Tolveji so napadali z vseh strani. Boj je trajal skoraj dve uri. Okoli treh zjutraj se je tolovejem posrečilo približati se žični oviri. Hrabri domobranci so jih krepko nažigali s strojnimi in puškami. Ker pa je bilo zemljišče nepregledno, jih niso mogli popolnoma odbiti. Na enem mestu so rdeči vdrli v postojanko.

Boj na roke

To pa je bilo domobrancem že malo preveč. Pomešali so puške — ne v koruzo — iz rok, bombe v roke in udri po ušvih buticah! Kakih dvajset minut ni bilo slišati drugega kakor tolovajski »juriš« in pokanje domobrantskih bomb. Rdeči so divje streljali z minometali in s strojnimi. Preluknjali so zrak na več mestih, domobranci pa so imeli vsi cele kože in se niso zmenili za ropotanje, saj jim ob takih prilikah zažare obrabi in se jim razvname kri po žilah. Z zavihanimi rokavi so spali med tolovej smrt v obliki bomb. Bombe so zadevale v polno in trgale glave in ušive cape. Slišati je bilo obupno vojtne ranjencev, gruča ob žici se je bolj in bolj redčila.

Zemlja okrog žice in tam okrog je bila pobarvana v harvi rdeče zastave in je bila videti kakor voljni letak.

To je bilo za tolovej preveč. Obrnili so hrbet in jo ucvrli nazaj. Bežali so tako, kakor znajo bežati samo oni, pa čeprav jim komandira malik vseh tolovajskih strategov »Daki«. Da so laže bežali, so jim domobranci mazali podplate s krogli, kar je še bolj pomagalo.

Kdor od Ljubljancem, ki nalahko zardijo, ko zaslišijo besedo OF, ne verjame, da so tolovej tako tekli, naj prosj za dovoljenje čez blok in gre vprašat v Šmarje, kako je bilo s tistimi tremi »beži-brigadami« pod Dakijem. Toda spet so imeli tolovej smolo, to pot zaradi tega, ker so prehitro tekli. Če bi se ravnali po znanem pregovornu: »Hiti počasje, bi bilo za marsikoga bolje, če bi bil ostal na mestu ali bolj zadaj ali pa se predal, čeprav mu je pokalo za hrbtom.«

Daki in njegovi v vreči

Patrole iz Šmarja, Grosupelj in Pičave gorice so sklenile narediti »vrečo« in počakati vrle tekače na Hudi Polici. Tu je bilo za tolovej res hudo! Ti domobranci niso bili nič boljši od šmarskih »izdajalcev« in so imeli pripravljene spet take svinčenke, ki prebijejo vsako rdečo kožo in še uš porvhu!

Domobranci so tolovej sprejeli s slavnostno salvo. Takega sprejema pa Dakijevi ušivci niso pričakovali. Od »svinčenega veselja« so padali po tleh in marsikateri se ni več pobral. Tisti, ki so hoteli postaviti rekord v »štafeti«, so se skušali prebiti skozi ognjeni zid domobrantskih svinčenk. A takih izvlečencev je bilo le malo. Pri Št. Jurju, kjer so si tolovej postavili končni cilj, jih je pričakovala udarna skupina, ki jih je prav tako sprejela, kakor so jih povsod drugje. Ostanek rdečih capinov se je porazbežal po gozdu iskat gobe, kolikor jih ni šlo po gobe.

Od slavne Dakijeve »vojske«, ki je štela tri »brigade« in je bila zaradi števila uši še večja, so ostale le majhne bežeče »podbrigade«, za katerimi so se pognali domobranci in jim kazali pot vedno naprej.

Kakšen pa je bil uspeh tolovajskega podviga? Okoli 50 mrtvih in ranjenih, 45 ujetih, izgubljeno topništvo vseh treh »brigad«, to je kar dva topa,

precej strojnice in pušk. Domobranci so dobili tudi precej »osvobodilnih« konj in mul, ki so ostanek in spomin na bratstvo med toloveji in izdajalskimi Savojevci, mnogo goveje živine, ki so jo vrnili lastnikom. Neka krava, ki je bila bolj inteligentna, je sama zbežala z »osvobodilnega« ozemlja in jo je primahala spet k »okupatorju«. To je za ljubljanske ofarje dokaz, da malo spoznajo, kako je pri komunistih.

Da postrežemo s podatki!

»Slovenski poročevalci« bo najbrž spet našel nič koliko mrtvih in ujetih domobrancev. Da se ne bo lovil za podatki, mu bomo kar mi povedali, ki smo bili zraven. Od tolovejev bodo težko zvedeli, ker so tako hitro tekli, da v naglici niso mogli šteti. Od domobrancev ni bil nobeden mrtev. Ranjenih je bilo šest, med njimi dva huje.

Posadka na Malem vrhu, ki jo je mislil Daki spremeniti v sončni prah, pa je bila popolnoma neprizadeta. Trikrat je poskušal Daki srečo ob njej, pa je vedno odšel, ali bolje rečeno odtekel s krvavo glavo. Fantje želijo, da bi Daki spet kaj kmalu prišel, ker imajo v zalogi še nekaj krogel, eno tudi zanj, samo če ne bo prehitro tekel.

Pristaši OF iz Šmarja so pobiti gledali svoje »vzornike« in se jezili na »vražje domobrance«. Dakiju pa pripravljajo, naj si datum 14. avgusta 1944 da vtirotirati na roko, da bo imel vedno pri roki dan, kdaj je bilo zanj hudo na Hudi Polici.

Med ujetimi ušivimi narodnimi osvobodilci je bil med drugimi dr. Čerini, nekdanji mariborski primarj, in nekaj tramvajskih uslužbencev, ki so menda že naprej vedeli, da bo tramvaj primanjkoval elektrike in so zaradi tega odšli v gozd, da ne bo kdo morda mislil, da so šli zato, ker so bili komunisti...

Prisilni mobiliziranci pričajo

Poročilo, v katerem o polomu rdeče vojske pripovedujejo prisilni mobiliziranci, se glasi:

»Naše današnje zlo izvira iz mesta. Ne glede na to, kdo ga je povzročil, je to na prvi pogled jasno, da ima tu odločilno besedo že od vsega začetka meščanski pokvarjenec. Ta pokvarjenec je suha veja na rodnem drevesu. On nikdar ni čutil z ljudstvom, ker je že po naravi dovozen za vsako prekuščeno akcijo. Zato tega pokvarjenca nikdar ne bo mogoče spremeniti, pa naj bo v hribih, ali naj rovari podtalno v Ljubljani.«

Dalo pa bi se tem prekuščuhom izpodnesti noge, če bi bila priložnost, da bi razni zasepljenci lahko prišli v stik s tistimi, ki so se naveličali komunističnega raja in so tako srečni, da so prišli v roke domobrancem. Ne samo da bi zasepljenci na lastne oči videli mučenike, katere so komunisti s silo odvlekli v gozd, ampak tudi na lastna ušesa slišali, kako »krasno« žive njihove hčerke in sinovi v hribih.

Vsakega poštenega človeka mora biti groza, ko sliši iz ust rešenih, kakšna pohotnost, nesocialnost, zloba, zahrbtnost, nasilje, laž in zločin vladajo med to slavno »osvobodilno« vojsko.

Domobranci prav nikogar ne vabijo ne z letaki ne z besedami in vendar pribeži vsak dan najmanj deset teh nesrečnikov v njihove vrste, čeprav komunisti strašijo svoje »navdušene« vojsake, da domobranci vsakemu ujetniku porožejo nos, ušesa, roke itd. Vse te grožnje nič ne pomagajo. Laž ima kratke noge!

Za tiste, ki jim je v življenju vse prav

Dobro bi bilo, da bi si te rešene prisilne mobilizirance ogledali tudi taki »akademsko« izobraženi gospodje, ki so se v svojem življenju povzpeli do »najvišjega«, čeprav dokaj krivoverske modrosti, »da je v življenju vse prav«. Če je ta čudni izrek višek vse življenjske modrosti celo »katoliškega« izobraženca, potem je pač največji nesmisel boriti se proti slehernemu zlu. Vse, kar se je do sedaj zgodilo, je prav. Vsi umori, vsi požigi, vsi zločini, razvrtnost, pohotnost, sovraštvo in sploh vse, kar nam je prinesla »osvobodilna« revolucija, kako bi bilo prav, da bi vsaj 24 ur vladala komunistična pravdnost nad vsemi tistimi starimi in mladimi zablodniki, ki nikakor ne morejo pozabiti nekdanje družine Edvarda Kočeka in tovarišev! Kaj če bi se ti zmedenci potrudili vsaj v eno domobrantsko edinico, da bi na lastna ušesa slišali prežalostne zgodbe iz ust tistih, ki so po mesecu in mesecu okušali na lastnih plečih vse, kar je v življenju vse prav. Morda bi jih takoj pamet srečala, kar bi bilo tudi res »prav«.

V zadnjem boju, ki se je bil dne 3. avgusta pri Žužemberku se je rešilo precej prisilnih mobilizirancev. Že pogled nanje je vzbujal žalost v srcu. Kakšna beda vpije iz njih! Že tri leta trobijo tolovajski voditelji, da bijejo »osvobodilni« boj; že tri leta trobijo, da so oni edina priznana »vojska«; že tri leta trobijo, da jih njihovi veliki zavezniki podpirajo z vsem! Potem ti pa en sam pogled razodene vso gnusno laž, s katero pitajo rdeči zločinci ubogi slovenski narod.

»Angleška« obleka in obutev

Če res tudi gmotna podpora tako obilno dežuje kakor besedna, potem ne razumemo, zakaj so pribežali po enoletnem boju od »vseh« zaveznikov

prizani vojaki, nekateri bosi s krvavimi nogami, drugi v razcapanem badoglianskem obvalu, tretji je imel stare civilne skarpete, ki jih je »fasak« še pri očetu in materi doma. Podplati so bili odtrgani in noge so zijale ko žabe iz zakriviljenih srednjih delov. Človek se nehote vpraša, kam so šli vsi tisti »milijoni« parov čevljev, ki so jih baje Angleži vrgli.

In obleka? Moj Bog, saj tiste cape, ki vise na izmučenih telesih, ne zaslužijo tega imena. Tu in tam ima kateri še kak »častiljivi« človek ostanek nekdanje Savojske dične vojske, hlače ali bluzo. Večinoma pa imajo civilno obleko, raztrgano na tisoč cap. Srajce sploh nimajo. Dva sta jo še imela, bila je črna ko dimnik. Le kam je šla vsa tista obleka, ki so jo baje Angleži vrgli na Dolenjskem? Če vprašate mobilizirance, kaj misli o »angleških« uniformah, vam niti ne odgovori, ampak se nasmeje in pogleda v tla. Molk je tudi odgovor! Če prisedete k njemu na razgovor, vas opozori: »Gospod, odmaknite se, ker sem poln partizanskih tankov (uši).«

Če ga pobarate: »No, kako si postal tolovaj?« odgovarja: »Kaj me vprašuje, saj nisem šel sam. Prišli so pome in me odpeljali s silo. Veliko izbere ni bilo, ali kroglo v glavo ali z njimi.«

»No, pa povej, kako se je to zgodilo!«

»Bilo je takole...«

»Kako? Dne 6. januarja ob 1 ponoči je vdrl v našo hišo osem tolovejev, ki so kričali.«

»Oče, sina nam boste dali.«
Oče so rekli:
»Vzemite vse, kar hočete, magari oba vola, samo edinega sina mi pustite!«

Tolveji so se zarežali:
»Tudi vola boste še dali, toda zdaj nam boste dali sina, pa kar hitro, ker se nam mudi. Najprej nam dajte kaj jesti, ker smo lačni.«

Nič se nismo smeli upirati. Ubogati smo morali. Mati so skuhal koruzne žgance, oče pa so sli pome na skedenj, kjer sem se skrival. Ob treh zjutraj so nas odpeljali iz vasi. Bilo nas je okrog 20. Terenci so pokazali vsako hišo posebej, kjer je bil kakšen moški. Peljali so nas v Črnomelj.

Med potjo pa so hodili toloveji po hišah in zahtevali hrane. Šele popoldne ob štirih smo prišli v Črnomelj. Naglasi so nas v meščansko šolo nekaj čez 50. Tam nam je govoril neki politični komisar, da se bomo zdaj borili za Sovjete. Drugega si nisem zapomnil. Še isti dan so nas odpeljali v Vrbovsko, kjer so nam dali puške. Od tu so nas poslali na Primorsko v Kožje, potem pa v Brkine, kjer so nas silno mobilizirali 300 Primorcev, ki so drug za drugim pobegnili v nekaj mesecih. Takrat smo bili v deveti »brigadi«, pozneje so nas odgnali v Dobrnič v XII. »štajersko brigado«. Moj komandir je bil Zitič Marijan iz Zagradca, komandant brigade pa neki Čohan, ki je že padel. Tudi politični komisar je že padel.

»Kaj si pa hudega doživel med toloveji?«

»Sploh nič dobrega nisem doživel, samo hudo. Saj vidite, kako sem raztrgan in ušiv. Največkrat sem bil lačen. Včasih nismo tudi štiri dni nič jedli, kadar smo bežali. Zmeraj sem premišljeval, kako bom pobegnil, pa nisem mogel. Uiti je zelo težko. Tudi na stranišče ne smem sam. Enkrat sem le našel priliko, da sem pobegnil, pa me je dobila patrola terencev. Mislim, da bom ustreljen. Komaj sem se izgovoril. Za kazen sem moral nositi mesec dni zabojo, v katerem je bilo 30 min. Kadar smo bili v »pokretu«, sem imel jezik do kolena. Kar poskusite, boste videli, kako težko je nositi trideset min. Bilo je hudo, pa sem potrpel. Nekaj pa nisem mogel prenesti!«

»Kaj pa je bilo tako strašno?«
»Najhujše mi je bilo, ko so poleg mene padli mrtvi. Jaz še mačke ne bi ubil. Smrti ne morem gledati.«
»Koliko si pa star?«
»Rojen sem 1927. leta.«
»Zato ne moreš gledati, ker si tako mlad.«

»Ne zato, ampak jaz ne morem videti, da nas komunisti tako gonijo v grob. Vedno smo imeli hude izgube.«
»Koliko pa si videl mrtvih?«
»Mrtvih dosti, a tisto ni tako hudo. Hudo je tisto, ko poleg mene pade.«
»Koliko pa jih je padlo poleg tebe?«

»67 jih je padlo poleg mene«

»Veste, koliko? 67 od januarja do 3. avgusta. To niso bili komunisti. Bili so taki ko jaz. Sreča je ta, da so bili vsi takoj mrtvi. Nikdar ne bom pozabil smrti nekoga prijatelja. Strašno je jokal pred smrtjo. Bil je zadet v trebuh. Naročil mi je, naj pozdravim njegovo mater. Preklinjal je komuniste, ki so ga nasilno mobilizirali. Pobegniti ni mogel.«

Med pripovedovanjem so začele polzeti mladeniči po licu solze. Beseda mu je zastajala v grlu. Nismo ga hoteli več nadlegovati, ampak smo raj začeli pogovor z drugim.

»No, od kje si pa ti?«
»Doma sem s Primorskega iz vasi V. Rojen sem leta 1920. Prej sem bil vojak v italijanski vojski.«

»Kje si pa služil?«
»Povsod, tudi v Afriki sem bil in v Siciliji.«

»Pa je bilo hudo?«
»Vsaka vojska je huda. Ma se človek privadi vsemu, samo stenicam in ušem

se nisem mogel privaditi. V Afriki so take stence, da ena lino — se. Ošnja, vam spijejo kri v eni noči. Osi so rjave in imajo dva repa. Tega ne prenesete.«

»Zakaj pa si šel v hribe, če si se že prej naveličal vojašine?«

»Orko dindjo, saj nisem šel sam. 19. marca so prišli pome in so me odpeljali v »istriški odred«. Bilo nas je 25. Našo hišo so imeli toloveji na pikli, ker imamo gostilno. Kaj sem hotel? Sem moral biti tiho. Ko se nas je nabralo 100, so nas poslali v Kožje, kjer smo bili 2 dni, potem pa smo šli ponoči kakor taovi na Notranjsko. Šele v Starem trgu pri Ložu smo dobili malo jesti. Do Novega mesta smo hodili 7 dni. Ko smo prišli v Vinjo vas, so nas deli k XV. »brigadi«. Tam sem bil do 3. avgusta, ko sem bil pri Žužemberku zajet.«

»Kako pa je bilo pri Žužemberku?«

Boj z domobranci — hušji ko pekel

»Huje kot v peklu. Napišite, da tisto, kar časopisi pišejo, ni nič res. Padlo jih je mnogo več. Jaz sem bil v I. »bataljonu«. Vem povem, da se iz I. in II. »bataljona« ni rešilo več kot petdeset ljudi od sto osemdeset. Jaz sem hotel pobegniti in sem se potuhnil v gozdu. Ma strela, kaj ni prišel ravno meni nasproti II. »bataljon« in me vzel s sabo. Še lagati sem moral, da sem zato zaostal, ker sem šel na stran. Ne vem, kako bi bilo z mano, da se ni boj takoj začel. Mi smo prišli iz gozda na neko čistino, da bomo začeli napad na domobrance, ki so bili od nas kakšna dva kilometra. Bilo je prav ob 8 zjutraj. Nismo se še razvili v »strelce«, ko smo opazili, da se nekaj za našim hrbtom premika. Mislimi smo, da je naš III. »bataljon«. Takrat pa zaslišimo:
»Razpalite!«

»Jaz sem skočil v jarek in obležal. Kroglo so padale kakor toča. Komandir čete je kričal:

»Juriš!« ma ga nihče ni poslušal. Vsi so se spustili v beg čez tiste njive. Od naše čete, ki je štela 45 mož, sem jih našel na koncu njiv samo še pol. Vse drugo je obležalo. Mrtevci so ležali ko snopi. Po mojem računu je padlo najmanj 250 do 250 mož.

Domobranci se borijo kakor razjarjeni levji. Mimo mene je stekel neki narednik z odprtim ovratnikom. Pred mojim očmi je podržal brzostrelko 6 mož. Ko je opazil mene v jarku, je zakričal in nameril name brzostrelko. Jaz sem vpijal: »Ma ošja, se predam, se predam!« Nič ni pomagalo. Od silnega pokanja se ni prav nič slišalo. On je pomeril name in že sem se videl v nebesih. V tistem hipu je priletel še en domobrantski vodnik in zapvil:

»Pusti ga, saj vidiš, da se vdaja!«

Ko sem bil rešen, so mi dali domobranci kruha, sira, cigaret, marmelade, vsega so mi nalozili.«

»Ali si bil velikokrat v boju?«

»Od sv. Jožefa pa do 3. avgusta vsega skupaj šestkrat. Enkrat na Ravni gori, kjer jih je padlo samo iz naše čete 8 in smo izgubili 3 strojnice. Enkrat v podnožju Babne gore, kjer je izgubila naša četa eno strojnico in 2 mrtva. Potem pri Novem mestu smo imeli 12 mrtvih in več strojnico izgubili. V Kriški vasi smo imeli 6 mrtvih, 3 hudo ranjene in 3 strojnice izgubljene. Enkrat smo blizu Ribnice napadli avtokolono. Imeli smo sedem mrtvih in 3. avgusta pri Žužemberku, kjer se je od vse čete rešilo največ 5 mož.«

»Kako je to, da imajo tolovej take izgube?«

To pa poveljniki!

»Kaj jih ne bodo imeli, če so pa poveljniki sami mizarji, čevljarji, mehhaniki, mlinarji. O bojih nimajo pojma. Komunisti se skrivajo od zadaj, v boj pošiljajo same novo mobilizirance. V vsaki četi je 6 komunistov, starih partizancev, ki komandirajo vse.«

»Pa pripovedujejo, da ste Primorci zelo navdušeni za tolovej.«

»Ni res. Mi drugi smo Slovenci, komunistov ne poznamo. Res je, da nas precej mobilizirajo, ma vse s silo. Ma potlej, ko vidimo, kakšen red je, počasi zbežimo. Tudi jaz sem skušal pobegniti, ma so me ujeli blizu Rakitne. Osem dni sem visel med življenjem in smrtjo, ker so mi grozili, da me bodo ubili. Izgovarjal sem se, da sem se hotel iti domov proboleči, oni so mi rekli, zakaj nisi prošil za dovolilnico.«

»Kako naj prosim, če je pa nobenemu ne daste!« sem odgovoril. »No, dobil sem strogo ukor in mesec dni nositi 30 min, mesec dni pa mitraljez. Potem se pa čuditi, zakaj pobegnemo.«

Vam moram povedati, da nas Primorcev tudi komunisti ne cenijo. Pravijo, da smo politično nezreli, zabiti in da ne razumemo komunizma. Na političnih urah so nas zmeraj zmerjali, da ne vemo, kaj so to kolhozi.«

Vse je po starem

Ostalo je vse pri starem. Politični komisarji govorijo samo o Sovjetih in o komunističnih kolhozih. Pravijo, da bomo po vojski vsi enaki. Njihovi največji sovražniki da so Angleži, ker so kapitalisti.

Pravijo, da se bodo proti Angležem tako borili, kakor so se dosedaj. Zmagali bodo Sovjeti. To se vidi tudi iz tega, da je celo kralj Peter priznal Tita! Po jugoslovansko se pozdravlja

BRESKOV*CVET

HUGO WAST

Argentinski roman

M. JAVORNIK

DOSEDANJA VSEBINA

Rina, hči uboga kmeta Germina iz argentinske gorske vasi Doloresa, je zaročena z bratrančcem Fabianom. Na tistem pa že od otroških let brezupno ljubi Miguela, edina bogata meščanska rodbina ki hodi v Dolores na letovišče. Miguela nekaj let ni bilo, potem pride neko poljeje epot, v Rini, ki je medtem zrastle v lepo dekle, se ljubezen oglašuje v novo silo. Fabian mora iti za dva leti k vojakom. Miguel, lahko živ mestni razvajene, izkoristi njegovu odsotnost, se približa Rini, ki je pred njim brez moči. Zgoditi se, kar se je moralo zgoditi... Miguel dekle potem pusti, in se ne vrne več. Rina lepega dne začuti, da ho postala mati. Poberne od doma v Buenos Aires, kjer dobi otroka. Na luvu za kruhom zase in za otročička ter na begu pred razuzdancem roma iz stanovanja v stanovanje. Ko ji je najhujše, sreča Miguela, ki pa ni mar ne nje ne otroka in njegovi rodbini tudi ne. Samo otroška vora obvaruje Rino, da si v obupu ne vzame življenja, temveč se vrne v domaćo vas.

»Grešila sem iz nevednosti, Gospodi!«

Tisto nedeljo je bilo na moč vroče. Toda župnik don Filemon vročine ni čutil, ker je najbolj pasje ure prebil tako, da je spal pod brajdo, ki je senčila dvorišče.

Ko se je prebudil, se je zatekel na vrt. Pihalo je in mlin na veter, ki mu ni bilo do nedeljskega počitka, se je neslišno vrtil ter pošiljal vodo v velik zbiralnik, postavjen na najvišji vzpetini zemljišča, od koder se je potem razlivala na vse strani kakor blagoslov.

Župnik je svoj nasad imel razdeljen na sedem enakih delov, ki so jih prekopi križali tako spretno, da je voda tekla od drevesa do drevesa, ne da bi se je bila tudi kaplja izgubila.

Ker v Doloresu ni manjkalo vetra, je vsak dan zali del vrta, in tako je na koncu tedna ves nasad bil napojen, svež in čist, sosednje njive pa, čez katere je te-

kel potok, so gorele v sončni pripekli ter čakale dežja z neba.

Donu Filemonu je bilo posebno všeč, če je šel na vrt ob nedeljah, zakaj ta dan je bil vrt ves zavil v pokoj in molk.

Njegova preprosta, pa velika duša je te ure čutila vabilo, naj misli na daljne reči, in na načrte, na utvare, na ljudi, ki so bili župniku posebno pri srcu, na njegove radosti in na žalosti, ki jih v njegovem apostolskem srcu nikoli ni manjkalo.

Na koncu nasada je posebno bujno rasla ena izmed prvih hrusk, ki jih je bil župnik zasadil. Tam je zemlja bila manj kamnita in bolj prstena. Treba je bilo samo pet let, pa niti don Eugenio ni imel na svojem vrtu take sence, kakor je bila pod to hrusko.

Voda je danes tekla čez ta del in don Filemon jo je gledal, sedeč na robati klopi, ki jo je bil sam postavil v vnožju drevesa.

Ker je zemlja tam precej visela, je voda prihajala do hruske v veselih skokih, in kadar je bilo vse tiho, si slisali neno mirno žuborenje, podobno glasu skromnih in pridnih ljudi.

Tokrat je voda tekla sem polna suhega listja, ki ga je bila nabrala spotoma. Župnik si je dal opravila s tem, da je listje s palico pobiral, da bi voda bolj tekla. Tedaj se mu je zazdelo, da je nekdo stopil skozi zadnja vrata na vrt.

Ob nedeljah ni imel navade, da bi bil sprejemal obiskovalce. Ker je vse svoje življenje dajal za druge ljudi, mu je prišlo kaj prav, če je vsaj en dan imel samo zase. Toda če je že gospodinja tega človeka spustila sem, ni bilo njemu to nič čez glavo.

Bistro je pogledal tja in srce mu je začelo močno utripati: »Bog nebeski!« je vzkljnil in se hvaležno ozrl proti nebu, »kaj ni to moja Rina?«

Dekle se mu je boječe približalo, kakor da bi mu pohajale moči, kakor da bi župnik, ki je bil vstal, njegov sodnik in bi čakal ondi, da jo bo sodil. V rokah je nosila otročička, hčerko, ki je z začude-

nimi očmi gledala te kraje, ki jih je njena mati tako dobro poznala.

Preden je prišla do župnika, se je Rina zgrudila na kolena in vsa rdeča od sramu je skrila obraz. Župnik je stopil k njej, jo poln usmiljenja vzdignil ter jo povedel do klopi.

»Ne, ne!« se je branila Rina. Ni marala sedeti, temveč je znova pokleknila. »Saj sem lahko tako.«

Župnik jo je pustil, potem pa ji je rekel:

»Pričakoval sem te, Rina.«

»Pričakovali ste me?« je vprašala ter vzdignila obraz, razmočen od solza.

»Pričakoval sem te danes, ker sem te pričakoval od tistega dne, ko si pobežnila... Bil sem prepričan, da se boš vrnila.« Ali je ta punčka tvoja?«

»Da,« je pokimala in spet pobesila oči.

»Kako ji je ime?«

Mati je povedala.

»Dolores!« je ponovil župnik z odobranje.

»Dobro si izbral!«

Vstal je, vzel Rini punčko iz rok, si jo posadil na kolena, ji božal kodraste lase in ji poljubljil ročice.

V molku na vrtu, v katerem je bilo slisati dozdej samo žuborenje potoka, so se zdaj oglašile župnikove besede. Ni pa bilo slisati Rininega joka, ki je še naprej vrel iz prsi, toda bil je tih kakor studenec, ki prihaja izpod zemlje.

»Potemtakem mi vi, gospod župnik... odpustite?«

»Ali prihajaš zdoma? Ali si že videla očeta?«

»Ne. Prišla sem najprej sem, toda šla bom domov k atu, če se vam zdi prav tako...«

»Seveda. Moraš ga prositi za odpustanje...«

»In vas tudi, ki ste mi dajali svete, katerih nisem poslušala...«

»Ubožica, ubožica!«

Bila je prepričana, da bo pri niem našla tolažbo in opore, katere je iskala pa mu je povedala svojo žalostno zgodbo od tistega dne, ko je pobežnila zdoma, ker jo je preganjala groza zaradi njeneja

greha, pa do dne, ko jo je sveta roka nebeske Device ustavila na robu brezna.

Ko je odšla iz cerkve, v kateri je spet pela pesem iz svojih otroških let, je blodila po ulicah, dokler ni čutila, da je trudna, pa je sedla na nekem trgu na klop. K njej je prišla neznanca gospa. Rina ji je povedala, svojo zgodbo, in ko je gospo spoznala njeno stisko, ji je dala toliko, da se je lahko vrnila domov.

In zdaj je bila spet tukaj ter upala, da bo pri njem dobila vse, četudi je vedela, da ne zasluži ničesar. Upala je vsaj na dobro besedo, ki bi ji dala poguma za nove križe in težave, o katerih je čutila, da jo še čakajo.

Ko je nehala, ni župnik, ki je bil močan mož, utrjen po lastnih in tujih bojih, mogel zdržati solza.

Pobožal je po glavi Rino, ki mu je klečala pri nogah, in čutil v srcu veliko olajšanje.

»Ni se dosti spremenila!« si je dejal, ko je videl njeno siromašno obleko, njene preprosto počesane lase, njeno ponižno in boječe vedenje in njene oči, iz katerih je še vedno sijala nedolžnost, ki jo je pri njej tako cenil... Z neizmerno žalostjo je mislil na veliki greh tistega človeka, ki je zaradi svoje poniglave muhe pohodil to božjo moistrovino ter potisnil v senco življenje, rojeno za luč. Njegove žalostne ustnice so namesto njega mrmrale prošnje:

»Odpusti mi, Gospod, zakaj ni vedel, kaj dela!«

»Oh, ne, ne!« je ponovil na glas ter prijel Rinino glavo z rokami, polnimi usmiljenja. »Bil je greh iz nevednosti, Gospodi!«

Rina je slisala to besedo, in ker se ji je zdelo, da govori o njej, ji je vse telo zdrhtelo v radosti nad odpustčanjem:

»Odpustate mi, odpustate mi!« je vzkljnila.

»Da, hčerka moja. Odpustam ti v imenu Boga, ki vidi ljudem v srce. Ko se bo zdaj zmračilo in te ne bo nihče videl, poidi domov prosit očeta, naj ti tudi on odpusti.«

»In on?« je v skrbeh vprašala Rina.

»Ali mi bo odpustil, kakor ste mi vi?«

Župnik je razumel, da je dekle nezaupljivo, saj je oče bil trd in zamerljiv, da je bilo kaj.

»Nič zato, če ti ne bo,« je dejal, ko je nekaj časa molčal. »Grešila si proti njemu, proti njegovi hiši, proti tistemu, kar je imel na svetu najdražji, in če bo njegovo odpustčanje kasno, ti bo to pač za pokoro.«

»Pa ne bi mogli vi, ki imate tolikšno besedo pri niem, iti k niemu pred mano?« je namignila Rina, ki se je bala. »Saj veste,« je pristavila s nasmehom, s katerim je poskušala malce zakriti svoj strah, »da je sposoben ubiti me.«

»Ne, ne, ne!« je vzkljnil don Filemon. »Kar poidi ti prva. Če me bom jaz povedal, da boš prišla, te ne bo maral videti. Če pa poideš sama, se bo pokazalo, da je tvoj oče, in iz njegove najhujše jeze bo govorila le velika ljubezen, ki jo žuti do tebe.«

Rina je vstala, da bi šla, kakor ji je naročil župnik, k njegovi gospodnji, da bi ostala tam do mraka in bi potem lahko odšla proti domu, ne da bi jo kdo videl.

Toda ni imela poguma, da bi se ločila od tega kraja, kjer se je čutila varno, kakor da bi se nad njo sklanjal duh pokojne matere in iz zavil v svoje varstvo.

Vzdignila je hčerko, ki je sedela ob jarku, po katerem je tekla voda, in si preganjala čns tako, da je z ročicami brodirala no vodi. Potem se je sklonila in poljubila župniku roko.

Don Filemon je videl boječi dekletov pogled in je razumel neizmerno žalost, ki je dušila to ubogo, šibko bitje, ki bo orilo v očetov dom drhte, pa ne bo tam dobilo ljubezni, ki jo potrebuje, da bi živele. Skušal ji je izkazati ljubezen, katere prav za prav ni čutil. Prijel jo je s svojimi očetovskimi rokami za glavo in jo poljubil na lase.

»Da bi te Gospod rešil zlih misli, hčerka moja!«

III.

Razdrto ognjišče.

V kotu hiše, kamor je komaj segla luč lojenke, obešene na zid, je ob ognjišču, kjer je žerjavico že dušil pepel, kuhinjski čaj in ga brez užitka srkal German ter čakal spanca.

Edini odhiti, ki ga je poznal, je zanj po navadi prihajal pozno. Dokler je čul, mu je ure kalila misel, grenka in mračna kakor morje, ki gloje strme bregove.

Dosti je že preteklo, odkar je pobežnila hči, in njegova jeza je malo zbledela v žalosti nad odsotnostjo, o kateri ni bilo glasu.

Kje je? Kaj je z njo? V kakšno bolečino in bedo se je pogreznila?

Prve čase je zdaj pa zdaj dobil kako pismo od Fabiana-vojaka. Pismo je vzburkalo spet vso njegovo jezo, kakor razburka orkan morje.

Pismo je bilo vedno staro in je nosilo neznanu ime kakega daljnega pristanišča, kjer se je ustavila šolska ladja, na kateri je fant služil vojake.

Vsa pisma so v svoji neokretnosti kar drhtela od ljubezni, polne nedolžnega navdušenja.

»Rina,« je pisal v enem, »svet je velik in na niem je dosti žensk in videl sem jih že toliko. Toda moje telo je tam kakor moja misel, pri tebi. Zdi se mi, ko da tisti, ki poluje tod, nisem jaz, temveč moja senca, ali pa da je pot le sen. Rina, ali misliš name tako, kakor mislim jaz nate?«

Fant ni vedel ničesar.

Pozneje, ko mu nihče ni odgovoril po nekaj prošnjah je nehaj pisati.

German je čutil, da je izgubil še drugega otroka, toda bil je po drugi strani vesel, zakaj ta pisma so mu bila v breme.

Leto dni za Rino je odšel sin Antonio, ne da bi mu bil kaj povedal. A ker je v mestu zvedel slabe novice o Mariji, svoji nevesti, je oče razumel, da je odšel, da ne bi živel v kraju, kjer so mu nekoč cvetele sanje kot ženinu.

In German je ostal sam s svojo ranjeno dušo. Živel je s tistim malo, kar so mu dajale njegove borne njivice, in pa od čredice koza, ki so se počasi ničile.

Ni imel druge družbe kakor družbo psička Leona. Včasih ga je prišel obiskat župnik. Toda ti obiski so mu bili v nadlego, zakaj župnik je zmeraj govoril samo o odpustčanju in o pozabljenju, on pa ni mislil ne odpustiti in ne pozabiti.

Joj, kakšni viharji so mu vstajali v duši, kadar se je ozrl v stolpiče tiste gosposke vile! Če ne bi bil prodal svoje zemlje, bi tista prekleta hiša ne stala ondi in njeni gospodarji ne bi bili nikoli prišli kot prijatelji in mu ugrabili hčer.

Čudna bolezen mu je začela jemati vid.

Nekega dne ga je pregledal zdravnik in mu povedal, da je to slepota, za katero ni zdravila.

Zmignil je z rameni.

»Se to povrh? No, kamor je šla kra-va, naj gre še telet!«

In zaželel si je smrti. Toda ponoči, ko je sedel v samotni domačiji in je zunaj bril veter po kamnitih bregovih ter žvižgal med grmovjem, je bilo moža, ki je veroval v Boga in v drugo življenje, strah ob misli, da bi šel na drugi svet z dušo, polno sovraštva.

Lepega dne je s starostjo, ki je začela legati nani, začutil blazno poželenje, da bi videl hčerko.

»Vrnila se bo!« je govoril zmeraj. »In tedaj jo bom ubil!«

A zdaj, ko si je začel želeiti njene vrnitve, da bi jo imel ob svojem zglovi, ko bo na smrtni postelji, da bi mu poklicala župnika ter mu s svojimi ljubečimi rokami lajšala smrtni boj, je začel misliti drugače.

»Ah, umrl bom, preden se bo vrnila!«

(Dalje.)

Vsi komaj čakajo konca

»Gospod, jaz bi se bil že kdaj podal, a sem se bal. Politični komisarji so nas nepretrgoma strašili, da nas bodo domobranci žive pekli. Kako pa naj zvemo resnico? Med seboj si nisimo upali pogovarjati se, ljudi spraševati je še bolj nevarno, liste Boga ne daj da bi braili! Kako naj torej zvemo resnico? Zatrudno vem, da je več kot polovica mož proti komunistom, a si ne upajo tega pokazati. Če bi samo nekdo prišel mednje in jim rekel, naj pobijejo komuniste, pa bi jih pobili. Vsi komaj čakajo, da bi bilo skraj konec tega trpljenja.«

»Koliko pa je teh banditov?« smo vprašali drugega.

»Ko smo prišli v brigado, so šteje čete od 50-70 mož. Danes šteje četa največ 40 ljudi, največkrat pa 32, 20, 18 in celo 12 nas je bilo nekaj časa v četi. Brigada šteje največ 250 mož. Dolenjcev in Notranjcev sploh ni veliko med tolovaji, ampak priženejo ljudi s Štajerskega in Primorskega. Njihovo navdušenje za tolovaje kaj knalu zgine, ko vidijo, kakšne svinjarije počenjajo komunisti. Hrana ko za prašiče, meso povsem neslano, voda slaba, ali je pa sploh ni. Cevljev in obleke ni. Komisarji in komandanti živijo pa ko grofje in se vlačijo z ženskami.«

»Kako pa je z ženskami? Koliko jih je in kaj delajo?«

»V četi je navadno ena ženska, največ dve, a jesejni jih je bilo 5 ali 6.«

»Zakaj jih ni več toliko sedaj?«

»Še vprašate? Naj vam pove Andrej. On ve marsikaj, ker je že od jeseni med tolovaji.«

»No, kaj pa veš ti?«

»Če bi vam hotel vse povedati, kar sem videl, bi potreboval dva dni, nazadnje mi še verjeli ne bi.«

»Zakaj ne?«

Z ženskami delajo po živalsko

»Zato ker to, kar delajo komunisti in vsi višji z ženskami, je že živalsko. Ženske bi morale prati in šivati, a ne delajo nič. Dokler so sveže, jih imajo politični komisarji, potem jih pa zavrežejo. Vzame jo lahko, kdor hoče. Vsak se jih seveda izogiba, ker smrdijo ko kuga in ušive so ko cigani. Mislite si, da se po dva meseca nismo mogli umiti, ker ni bilo vode. Saj smo jo morali za kuhanje po štiri ure daleč nositi. Si lahko mislite, kako čiste so ženske. Pa so tudi neverjetno pohotne. Naj vam povem tole:

Prijatelj in jaz sva se dolgo časa držala zase, da ne bi dobila usi. Neko noč sva legla vsa zmučena. Ko se zjutraj zbudiva, sva imela polno usi. Med nama je ležala 17 letna ljubljanska frklja iz Trnovskega pristanišča Ada V. Potom, se je zvala, a našač med naju. Smrdela je ko medmašni kozel, uši so ji lezle še iz uses. Ko sva jo zmerjala, mislite, da jo je bilo kaj sram. Kaj še, grozila nama je, da nama bo že pokazala. Ker takih žensk nihče ne mara in se jih izogibljajo ko garjavih ovc, počenjajo še večje neumnosti.

Ko smo v začetku oktobra v gostilni Bukovec v Vel. Loki slavili ustanovitve »Cankarjeve brigade«, je nastopila neka ljubljanska učiteljica, stara čez 30 let, povsem naga z neko plešno točko. Mnogim se je to gnusilo, a ker je ploskal naš komandant brigade »Džemec«, sprijeni študent Majnik iz

Novega mesta, smo morali ploskati tudi mi.

Nekaj časa jim dovoljujejo, da počenjajo take svinjarije, potem jih pa pošljejo v »bolnišnico«, ko je le prevelika nevarnost za okuženje. Letos zgodaj spomladi so pripeljali v Črnomelj 7 takih bolnih žensk. Bile so same ljubljanske gospodične in ena žena. Neko noč so jih odpeljali v gozd in jih »odložili«. Če se jih je Bog usmilil, so že lahko v nebesih. Politični komisar nam je rekel, da so bile neozdravljivo bolne, da so bile reve, ker bi se samo mučile. Dobro vem za kraj, kjer počivajo. To sem dobro doživel. Slisal sem pa od prijateljev, da so se take reči tudi v drugih brigadah dogajale, je končal svojo pripoved 30 letni Andrej.

»Se to mi povejte, fantje, kakšni so kaj ljudje. Ali so zelo navdušeni za tolovaje?«

»To je težko reči, ker pravega mišljenja ni mogoče zvedeti,« pojasnjuje starejši možakar, ki je bil od februarja med tolovaji.

»Zakaj ne?«

Ljudje tolovajev ne marajo

»Zato ker se jih ljudje zelo boje in človek ne ve, ali je njihovo »navdušenje« odkrito ali je samo strah. Splošno velja, da se je treba žensk zelo izogibati, ker je med njimi mnogo komunističnih vohunk. Ženske so hujše kot možki. Moških itak ni več doma. Terenci so najhujši, teh se je treba najbolj bati, ker vedno patrolirajo in ovajajo ljudi. Po mojem je zelo malo ljudi za tolovaje. Ne marajo jih že zato, ker jim vsak dan krajejo. Pomislite, da so pobrali že letošnjo žetev. Pobrali bodo prav ves pridelek. Prašičev ljudje nimajo, pa tudi živine kmalu ne bo več. Kar mislite si, kam bo to prišlo. Vsak dan vzame vsaka »brigada« enega vola, vsak »odrede« vola in vsak »stabe« vola. Srečna je vas, če ima 3 vole za vprego. Mesa je bilo vedno dovolj. Kruha pa nismo videli, odkar smo šli zdoma. Ljudje so res veliki reveži, a si pomagati ne morejo. Treba bi jih bilo zavarovati.«

»Še to mi povejte, kaj pravijo, kdaj bo konec vojne?«

»Komunisti kar naprej lažejo. Konec bo čez mesec dni, in to gre iz dneva v dan. Nazadnje so nam rekli na politični uri, da mora biti do 15. avgusta konec. Ne verjame jim nihče, toda ljudje kar molčijo.«

Tako je potekal razgovor. Reveži sprva kar molče, ker mislijo, da so med tolovaji. Le počasi se navadijo na evobodo govora. Ne morejo se naučiti, da smejo domobranci govoriti, kar hočejo, da so res tovariški med seboj, da so veseli, zdravi, živahni. Kadar zapoje domobranci, se utrne na licih rešencev marsikakšna solza, tako jih gane pesem.

Njihovo pripovedovanje je navzlic Kidričevemu, Mikuzevemu, Sanderlovemu, Brecljevemu in Vidmarjevemu trobentanju najbolj in najbolj kričič dokaz, kakšen duh vlada danes v »narodno osvobodilni« vojski. To je duh razkroja, duh poloma, občutek neizbežnega konca in strah pred zaslužnim plačilom.

Zaradi tega mora biti naše neodjenljivo načelo še naprej:

»Bij ga, bij do konca, zdaj ko ga vrag jemlje!«

samo v brigadah, v zaledju se pozdravlja s pestjo. Tudi višji in ženske se pozdravljajo s pestjo. Drugo je vse ostalo, kakor je bilo.

»Kaj boš pa sedaj naredil?«

»K domobrancem bom šel, kamor sem si želel. Ti so vendar redna četa. Pogledjte me, kakšen se vlačim po gozdu čez štiri mesece. Preoblekel se nisem nisem enkrat, umil pa že mesec dni nič.«

»Bodi dober in pošten borec, pa zdrav ostani,« sva se poslovila, kajti čakalo jih je še devet, ura pa je hitela.

~ ~ ~

»Kako pa si ti prišel med to bando?« vprašamo dvajsetletnega bledega in suhega, neobritega, na pol nagega in bosega mladeniča.

»Po razpadu sem se skrival 14 dni doma, toda terenci so me izdali. Odpeljali so me v Črnomelj in čez četrte ure sem že stal na straži.«

»Koga si pa stražil?«

»Restante. Bilo jih je 27.«

»Pa veš njihova imena?«

»Vem, a ne vseh,« in našteje nekaj imen.

»Kaj so pa naredili z jetniki?«

Z vilami so jih prebadali

»Za šestnajst vem, da so jih ustrelili, za druge pa ne vem, kaj se je z njimi zgodilo, ker se je začela nemška ofenziva in jaz sem pobežnil domov. Skrival sem se dva meseca v skednju. Bili smo trije. Terenci so osumili, da se skrivamo. Malo pred Božičem so prišle neke višje ljubljanske »barabe« in so vse samo z vilami prebadale. Sosedna sta torej ušla, mene je pa zadel eden z vilami prav sem.«

Nad našesom je še sveža velika brazgotina od rane. Fant je pripovedoval, da je tolovaj zakričal, ko je začutil trdo:

»Če ne prideš takoj ven, bom streljal!«

»Kaj sem hotel? Moral sem se pokazati. Takoj so me postavili ob zid in dva sta namerila name puške. Zaltevali so, naj povem, kam sta pobežnila druga dva. Nekaj terencev jih je pregovoril, da me niso ustrelili. Odpeljali so me na »višje vojaško sodišče«, ki me je obsodilo, da moram za kazen, ker sem se skrival, dati enega vola, enega prašiča, 200 litrov vina in četrtno vsega živeža in dobil sem še strog ukor. Potem so me dali v XV. brigado, kjer sem opravljal najtežja dela, dokler nisem bil pri žužemberku zajet.

Še srečo sem imel, da sem delal težka dela. Bil sem poleg ceste v jarku, globokem dva metra. Ko je začelo pokati, sem se stisnil in čakal. Kar bo, bo, sem si mislil. Za menoj je prišel en naš politični komisar. Sleklet je bluzo, na kateri je imel našta znamenja. Dvignil je roke v znak kakor jaz. Bedak je pozabil, da je imel znamenja našta tudi pod bluzo. Dobil je zasluženo plačilo! Jaz sem bil vesel, da sem se tako srečno rešil. Zdej bom stopil med domobranci,« je končal svojo žalostno in vendar srečno zgodbo dolenski fant.

Pogovor se je nadaljeval z ostalimi. Vsak je imel nekaj zanimivega povedati. Eden pripoveduje:

Iz knjige vesoljnega stvarstva

Uporaba subatomske energije

S polja čiste fizike je

M. M. A. F. F. I.

Sijaj in zaton

KLEOPATRE

23

DOSEDANJA VSEBINA:

Egiptovska kraljica Kleopatra je tesne stike z rimskimi vojskovodji izrabljala za dosego svojih političnih ciljev. Delo je uspela pri Cezarju, v celoti pa pri Marku Antoniju, ki je njej in njenim otrokom podelil v last večje pokrajine rimskega imperija. To svojo nepremisljenost je Antonius drago plačal, kajti zasovražil se je pri Rimljanih in s tem pomagal svojo svako Oktavijanu, da je pridobil na ugledu.

Spor med Antonijem in Oktavijanom je rodil novo državljansko vojno, v kateri je po čudni igri usode podlegel Antonius, čeprav je imel večje vojsko in odličnejšo mornarico. S Kleopatro vred se je zatekel v Egipt in skušal tam organizirati obrambo. Kleopatra je vidičila, da je položaj košljiv, in zato skušala Oktavijanovo omejitost z različnimi političnimi in gmotnimi ponudbami, toda pogajanja je preprečil jezeroti Antonius, ki je Oktavijanovega odposlanca pogajal z bičem iz prestolnice.

Ta čas, ko je Antonius pripravil odpor v Egiptu samem, je Oktavijan sunil iz Sirije proti jugu in brez boja zavzel obmejno egiptovsko trdnjavo Pelusium. Prodiril je še globlje proti Aleksandriji. Antonius se je s svojo konjenico vrzel na njegove predhodnice in jih razbil. Toda ostala Oktavijanova vojska je prišla še pravočasno in tako Antonius ni mogel svoje zmage izkoristiti. Ko pa je dal ukaz za odločilni spopad na kopnem in na morju, je doživel kruto razočaranje. Egiptovska mornarica se je pridružila nasprotniku. Kopenska vojska pa tudi. Kleopatra se je iz bojazni pred njegovim srdom skrila v kraljevo grobnico in mu dala javiti, da je umrla. Spritoč tega sporočila si je Antonius zahotel med v prsu. Težko razjenzena so prenesli v Kleopatrinu skrivališče, kjer je v kraljevem naročju izdihnil.

Medtem je Oktavijan poskušal dobiti stik s Kleopatro. Ni mu šlo za kraljico samo, kakor pa za bajne zaklade, katere je skrila v grobnico in jih hotela izročiti, preden bi njemu padli v roko. Zato se je lotil zvišane in ji začel zagotavljati, da ji ne bo storil ničesar. Njegovi pozjalci so zares prišli a kraljico v neposreden stik.

Oktavijan je vprašal za svet Kornelija Galla, ki se je bil med tem združil z njim. Gallus je predlagal zvišanje. Da bi v grobišče vsedal luknjo, bi rabil stroje in precej časa, zraven pa bi nastala nevarnost, da bi vse tri ženske medtem naredile obupen korak. Najbolje bi bilo, ako bi jih s pregovarjanji skozi vrata drževali, ta čas pa bi nekaj gibelnih mladenčev priplazalo na stolp in vdrlo vanj skozi ozko okence.

Ta zamisel je bila sprejeta in Oktavijan je Gallu samemu poveril nalogo, da načrt izpelje. Gallus je v spremstvu Prokuleja in nekaj vojakov z lestvami, sekirami in vrvmi odšel h grobišču. Ko je dospel tja, je izjavil, da je od Cezarja pooblaščen nadaljevati z razgovori. Začel se je skozi vrata pogajati s Kleopatro in se trudil, da bi razgovore čim bolj zavlekel. Medtem so vojski pristavili lestev, ki so se po njej povzpeli Prokulej in dva vojaka.

Oktavijanov pribojnik je skozi okno priplaval v isto sobo, v katero so spravili umirajočega Antonija. Oba vojaka sta mu sledila. Čim tiše sta stikala za stopnicami, ki si morate vaditi navzdol, in jih tudi našla. Ko so prispeli dol, so zagledali Kleopatro in Iras, ki sta bili obrnjeni proti vratom, skozi katera sta čuli pritaženi glas Kornelija Galla, kakor da bi glas prihajal iz velike dalje. Isti hip pa je Karman, ki je stala bolj zadaj, zapazila vdornike in zaklicala kraljici:

»Vdrli so noter! Ubiti te hočejo!»

Eden vojakov jo je pograbil in ji zatlel usta. Toda kraljica se je z sunkovito okrenula. In ko je opazila Prokuleja, je pograbila malo bodalo, katero je nosila za

pasom. Kot blisk se je vrzel nanjo, jo zgrabil in razorožil. Potem pa je z vpludnim in viteškim glasom v opravilo za svoje brezobzirno nastopanje, h kateremu je bil prišiljen, dejal:

»Moja kraljica, sebi sami in Cezarju delaš krivico, ker mu jemlješ radost, da bi pred vsem svetom pokazal svoje dobro srce. Ali bi rada najlubeznivejšega kneza, kar jih je na svetu, vrzla ljudem v zobe in v krivično zasramovanje, ko pa sam ne zahteva drugega, kakor da bi te počastil in se ti pripoklil? — Medtem mi tvoja milost menda ne bo odrekala tega spominčnega nate.«

S temi besedami je spravlil z drugulji posuto bodalo in se preprical, če Kleopatra nima pri sebi še kakega drugega orožja ali stropa. Tudi celo temnač bivaljske so temeljito preiskali in zdržnili so se, ko so na marmornat plošč zagledali negibno truplo, ki je bilo prekrito z dragocenu kraljičinim plaščem. Kupi suhega lesa, hale prediva in velike količine dišeče smole, katere so našli v notranjih sobanah, so bile dokaz, da Oktavijanova bojazen ni bila docela neupravičena.

Ko je diktator izvedel, da Kleopatra živi in da je grob nepoškodovan, je ukazal, naj njegova telesna straža postavi straže pred in v grobišču. Častnik, ki je poveljeval straži, je dobil naročilo, da mora kraljico izkazovati vse pripadajoče ji časti, vendar je nitj za hipec ne sme izpustiti izpred svojih oči.

Kleopatra je bila v pasti. Bila je brez vsakega varstva in brez jamstva v rokah nasprotnika, ki jo je sicer pustil v miru, vendar jo odrezal od vsake zveze z zunanjim svetom.

Da bi se ognil presenečenjem in nemir, je Oktavijan zasedbo mesta pohitel. Prvi dan meseca Sextilija — katerega so tedaj, ko se je diktator oklical za cesarja Avgusta, njemu na čast preimenovali v avgust — je svečano vkorakal v Aleksandrijo. Meščani so se že bili pripravili na najhujše masševalne ukrepe, predvsem pa so se tresli bogatini, hoče se ropanja. Toda zmagovalec je bil premoder, da bi pozanimal obup tako številno in tako lahko razburljivo ljudstvo, zraven pa je imel prevelike račune z blagostanjem tega bogatega pomorskega in trgovskega mesta, ki mu sedaj vendar nesporno pripada, da bi ga pustil do temelja izropati. Zato je tudi vse uredil tako, da je svojemu koristljubju vzdel videz velikodušja.

Ko je vkorakal v ptolomejsko prestolnico se je pastil z desne spremljati od modričana Areiosa, najboljši učnega moža v mestu, in se je sem pa tja skupno in šepetaje obrnil k njemu. Mnogiča je znala ceniti čast, katero je Cezar izkazoval najvišjemu predstavniku aleksandrijske znanosti in učenosti in mnogim se je to zdelo kot ugodno znamenje. Za njima je korakala v siljnem paradnem koraku vojska. Pred njo sta z modrijanom po glavni cesti, ki je prečkala celo Aleksandrijo od vzhoda proti zahodu, stopala skozi vrste klečečih in prestrašenih ljudi.

Ko sta prispela do stebrišča ob telovadišču, se je Oktavijan povzpela na visoko častno tribuno, ki je bila postavljena nalašče zanj in na kateri ni manjkalo zlatih in srebrnih preprog, katere so rabili se Kleopatra, Antonius ter njuni otroci od petkratnem kronanju. Ljudstvo, ki se je slovesnosti še dobro spominjalo, je s tesnobo v srcu gledalo, kako se je sovrajni zmagovalec povzpela na stari vladarski prestol. Val so se vrzli na tla ali na kolena in prosili za milost.

Cezar Oktavijan jim je ukazal, naj vstanjo. In se pripravil, da bi prebral še pred sestavljen proglas, katerega je Areios prevedel v grščino. Zavladala je grobna tišina.

Osvajalec je izjavil, da odpusča meščanom in vsemu egiptovskemu ljudstvu. In sicer iz treh razlogov: najprej in predvsem iz spoštovanja do Aleksandra Velikega, ki

je to mesto ustanovil, drugič zaradi lepote tako velikega in slavnega stolnega mesta in končno tretjič na ljubo svojemu dragemu prijatelju modrijanu Areju. Mnogiča se je globoko oddahnila in zmagovalecovo velkodušnost pozdravila z radostnimi vzkliki. Toda dvomljivcem je padlo v oči, da vsi ti trije razlogi niso imeli prav ničesar skupnega s prebivalstvom in da je njegovo obzirnost narekavalo le nekaj čisto osebnih čustev. Bila je le navidezna dobroščnost, namenjena za pšek v oči javnosti. Si je morda prihranil, da se bo vseeno masševal nad nekaterimi in da bo terjal od njih še poseben obračun?

Oktavijan se je preselil v eno izmed dvorskih palač kakor nekoč njegov veliki ded in tja preselil tudi svoj glavni stan. Njegove čete so zasedle vse strateško važne točke v mestu. Eden njegovih prvih vladarskih ukrepov je bil, da si je organiziral lastno policijo in dal sestaviti tajno pro-

ker jih je diktator hotel imeti v svoji biljni. Zaprlj so tudi nekaj uglednih Aleksandrijev, o katerih je bilo znano, da so pripadali Antonijevi stranki. Modrijan Areios je takoj odhitel na dvor in se zavzel zanje. Bilj so izpušteni, toda prestani strah je zadostoval, da so postali navdušeni Oktavijanci. Toda Kanidija Krassa in rimskega senatorja Quinta Ovinnija, ki je imel donosno mesto nadzornika kraljevske tkalnice preproz, so prijeli ter ju usmrtili kot prebžnika in izdajalca republike.

Kleopatra je kmalu spoznala, da je njen položaj postal nevdžen. Ako bi še dije ostala v temačni ječi, v katero se je bila zaprla, bi se izpostavljala nevarnosti, da si bo odrezala še poslednjo rešilno pot. Sedaj ko so Oktavijanove straže od zunaj in znotraj stražile grobišče, je odpadla tudi njena grožnja, da bo uničila sebe in ves kronski zaklad. Sprva je s tem imela pač ta uspeh, da se je Oktavijan čutil prisiljenega in je naredil uvodni korak k pogajanjem. Toda pogajanja so zvozenela. Hladni preračunljivi Rimljan se ni obvezal z ničemur, in tako je prišla na isto točko, kakor je bila v začetku, samo da je bila še v večji stiski in večji zadregi.

Skrb zaradi usode njenih otrok jo je mučila. Vest o usmrtilju Antilla, katero je k njej prinesla rimska straža, ji je potrdila resnico, da se diktator ne misli šaljiti. Prestojalo ji ni nič drugega, kakor izigrati poslednjo karto: zapustiti nesmiselno prostovoljno ječo, stopiti v stik z diktatorjem, ga

kakor pri vseh drugih vojskovodjih, temveč okronanje vsega njegovega političnega dela, opravilo njegovega nenavadno oblastnega stališča napram senatu, napram narodnemu izročilu in napram javnemu mnenju. Le velik vojsko političen uspeh, katerega potrjujejo očita zunanja znamenja, bi omogočil odpusčenje za to, da se je na tako nagel način znebil svojega trilmvirskega tovariša. In te tedaj, ako se mu posreči vcepiti v srca Rimljanov prepričljiv občutek, da je on sam nenadomestljiv, sme računati s tem, da ga bodo še naprej imeli v čislju in ga pustili na oblasti. Kratko in malo, Kleopatra je bila zanj stopnica, po kateri je mislil priti do najvišje vladarske časti.

Zaradi tega je budno pazil, da ne bi pretgal vezl, ki so kraljico še priklepale na življenje. Dal je celo prositi, naj vendar zapusti mrko grobišče, kajti po Antonijevem pokopu zanjo nima nobenega smisla več, da bi še tam ostala. Povabil jo je, naj se vrne na dvor, kjer se bo pozdravila in bo uživala vse časti, kakršne pristojajo njenemu položaju. Samo jo bo čimprej obiskal.

Kleopatra si ni nič bolj vroče želela, kakor ponovno zavzeti svoj stari položaj in priti z zmagovavcem v osebn stik. Le prvega koraka ni hotela storiti ona, da ne bi ustvarila videza, kakor da prosi milosti. Toda tedaj je prišel Oktavijan sam, izrazil željo, da bi jo raz videl, ter ji napovedal svoj obisk. Tudi Olympos jo je kot zdravnik nagovarjal, naj zapusti svoje bivali-

Dvorjan in svečenik Menena se je z svo družino odpravil v Nilovo porečje, kjer se zabavajo z lovom na divje rase in druge vodne ptice. Lahni čolni se motajo v močvirnem tratiščju, dvorjan ima v rokah mladičad približa. Njegova žena mu ponuja ukrivljene palice iz težkega lesa, ki jih bo lovec čolnu vidimo vlna, ki s posebno sulico čaka na debele, drsteče se rihe. Vse porečje je znani štari Egiptanci tako spretno izrabljali, naj bo za pisanje ali pa za gradbo

skribeljsko listo. Policiji je poveril nalogo, naj izsledi Antonijeve otroke in vse tiste, ki so njegovemu tekmeču izkazovali bistveno pomoč.

Njegovim agentom se je posrečilo, da so prijeli nekega Theodora, učitelja Antonijevga prvorojenca Antilla. V upanju na dobro plačilo se Theodoros ni ustrašil izdajstva svojega mladega kolena, ki se je skrival v nekem svetišču, katerega je bila v spomin na Julija Cezarja dala postaviti kraljica. Antillus je živel v upanju, da ga bo svetost kraja najbolje varovala. Skrunil se ga našli ob podnožju Cezarjevoga kipa in ga na istem mestu pobili. Morebiti za to niso imeli nobenega izrednega povelja, temveč so storili le iz prevelike vne. Theodoros se je sklonil nad truplo svojega učenca mu rzel dragulji, ki ga je zmerom hodel v oči, ter ga vtaknil v žep.

Policija je stikala tudi za Cezarionom, vendar je izvedela, da je dala Kleopatra svolega prvorojenca poslati nekam v iztranost dežele. Ostale njene otroke so iztaknili in jih prepeljali skrite v palačo,

z dobrikanjem in tožbami zmotiti in ga preveriti o tem, da bi bilo bolje, ako bi egiptovski prestol prepuštil njej in njenim otrokom, obenem pa ga preslepti s koncepcijami, katere v bodoče kraljestva ne bi moge ogrožati. Ako bi bilo vse to zaman, bi še zmerom imela čas, da stori poslednji skrajni korak.

Takoj nato se je zgrozila ob pogledu na truplo, ki je začelo razpadati in s katerim se je v tem temnačnem bivačišču skupaj zaklenila. Po egiptovski veri ga je morala balzamirati in po predpisnem obredu pokopati, ako je hotela njemu in sebi sami zagotoviti pokoj v onostranstvu. Potlačila je vsak znak ponosa in srda in je Oktavijana prosila za dovoljenje, da sme mrtvemu izkazati poslednje časti.

Oktavijan je takoj domel, da to pomeni, da se je ranjena levinja odločila in da misli priti iz svojega zavetišča. Dal ji je odgovoriti, da ji ne daje samo dovoljenja, temveč da hočejo tudi številni častniki njegove vojske izkazati poslednjo čast svojemu nekdanjemu generalu in sami izvesti pokop. V ta namen se kraljice stavlajo na razpolago.

Antonija so pokopali v istem grobišču, v katerem je umrl Kleopatra si ni dala vzeti pravice, da je njegove zemске ostanke z lastnimi rokami položila v prekrasen sarkofag. Pogrebne svečanosti so bile veličastne. Diktatorjevo privoženje je omogočilo, da se pogreba niso udeležile le visoke osebnosti z aleksandrijskega dvora, temveč tudi močan odtsek rimske vojske in vsi zavezniški knezi, ki so sledili osvovjevalcu. Kleopatra je porabila precejšen znesek za to, da je bil njen prijatelj pokopan kot kralj.

Ko je bilo vse končano, so je vsedla. Silno razburjenje zadnjih dni, neprestan strah, napor, s katerimi se je trudila, da bi zdvojenost skrila za dostojanstvo svojega nastopa — vse to je rodilo posledice, da je zbolela. Napadla jo je huda mrzlica, morala je v posteljo. Njen zdravnik Olympos je ostal pri njej v grobišču. Zdi se, da mu je zaupala vse svoje tegobe. Bila je odločena, da bo šla prostovoljno v smrt z gladovno stavko, ako bi vsi njeni upi splovili po vodi. Olympos jo je negoval in ji vtilval poguma. Moral ji je prišepetati na uho tudi nekaj, kar jo je docela pomirilo, kajti postopno se je popravljala in se vdajal novim nadam, da se bo iz tega težavnega položaja končno vendarle izvlekla.

Ko je Oktavijan po svojih strazah zvedel za Kleopatrinu nakano, da ne bo nič več jedla, kakor tudi za njeno telesno propadanje, se je močno vznemiril. Njena smrt mu ne bi prišla nič prav. Njena smrt bi mu bila hudo nezaželena. Hotel jo je privesti živo na Kaptol za dan svojega zmagoslavja, ki ni več daleč, in jo pokazati množicam, ki se bodo zbrale na Forumu. Kleopatra v srebrnih velirah bi bila slika kot nalašče za njegove sodržavljane, ki so se s srdom spominjali namisljene Venera, kako se jim je razkazovala kot rimska vladarica, da bi z njo predstavil ljudem vso veličino svoje zmage. Takšen prizor zanj ne bi pomenil le zadovoljitev osebne nečimeraosti,

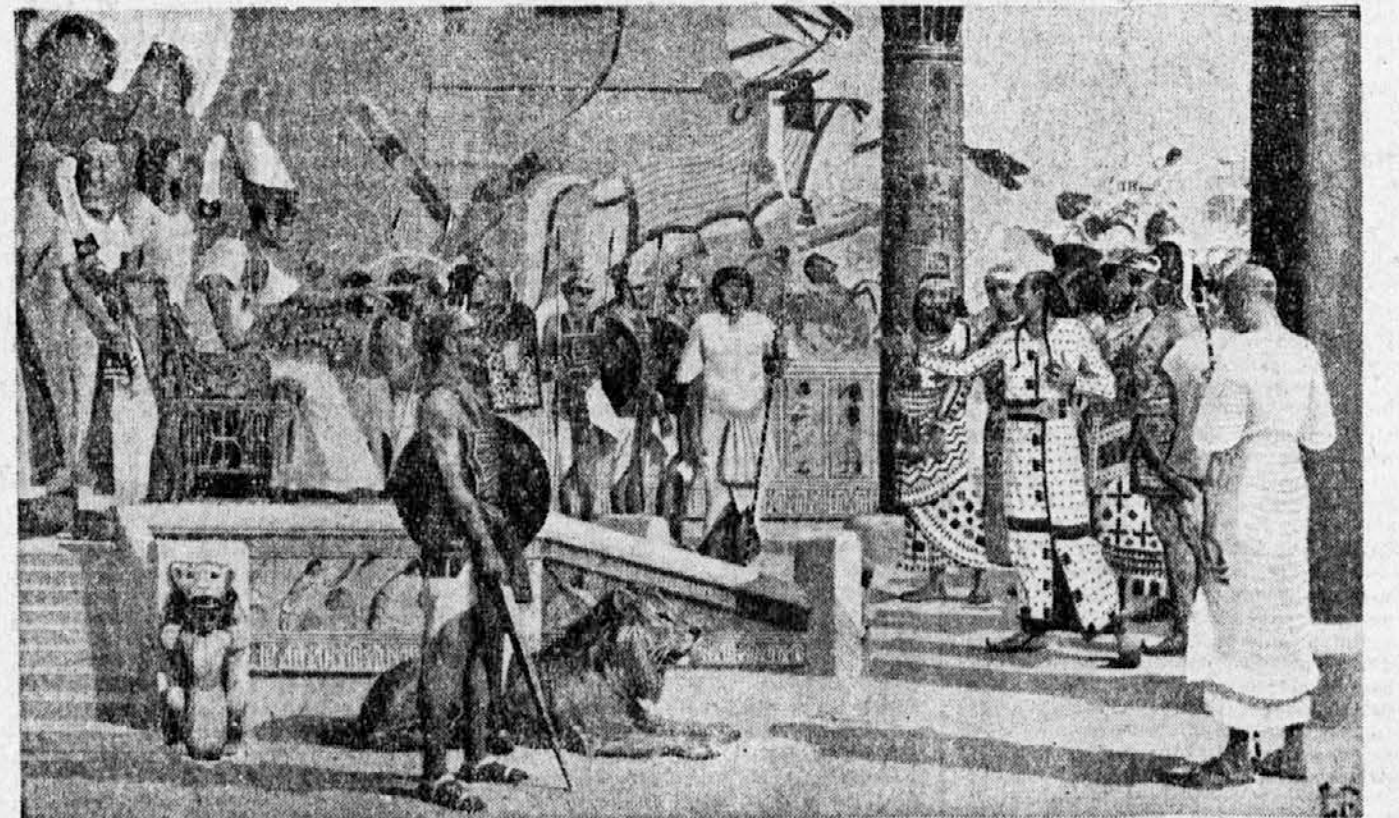
ako bi še brez vsakega udobja. Ako bi člo dije ostala v grobnici, bi ji nič ne koristilo, pač pa bi trpelo njeno zdravje. Tako se je dala prepeljati na dvor, se vselila zopet v svoja stare oda: ter je jedla in pila, kakor je hotel zdravnik. Ozdravela je. Nade in upi so ponovno vzniknili in veliko pripomogli k ozdravljenju.

Zo nekaj dni po njenem povratku je prišel Oktavijan k njej, kakor je bil obljubil. Našel jo je, ko je ležala na mehki blazini in zavita v tedence. Čim je vstopil je planila pokonci in se ogrnjena s tuniko vrzla njemu pod noge. Lasje so razpušeni viseli čez gola ramena, obrazne poteze so bile krčevite, pod očmi pa modre lise. Na lilih in prsih so se videle sledi od takrat, ko se je sama razpraskala in tolkla. In vzhle temu sta se njen stas in nesporna lepota še zmerom odražala vzlic vsej tej razbitosti. Muke poslednjih dni so z njej obraz odstranile ponos, dostojanstvo in moč. Obraz, ki ga je preroal trpljenje in ga je sedaj pokazala diktatorju, je bil morebiti za možko srce veliko jemljivejši. Nerazrušen čar, ki je bil dan samo njej, je silil cvetlel, ki se po potopu ladje še zmerom pozibava na razburkanem morju. In zlati zvonki glas je bil še zmerom tatisti, s katerim je neodoljivo očarala moske.

Oktavijan jo je postljal stol in se vsedel zraven nje. Z vpludnim, toda hladnim glasom ji je skušal pojasniti svoj postopek in rekel, da je bil zaradi Antonijevoga sovražnega vedenja in zaradi njegovih stalnih kršitev pogodb prisiljen začeti z vojno. Ona se je s svoje strani trudila, da bi svojo politiko opravila z okoliščinami, ki so jo prisilile, da je sprejela Antonijevu sodelovanje. Bala se ga je in se ni upala upreti njegovim nepremišljenim korakom. Ne da bi tajila tisto, kar se je zgodilo, je dala razumeti, da je postala precej drugačnega mišljenja, in je protila za obzirnost do sebe in do svojih otrok. Lahko odpusti ženski, ki je sicer ubrala napatno pot, vendar ni imela nitj najmanjšega razloga za sovražno stališče do Cezarjevoga poslanstva.

Oktavijan je pobli nekaj njenih navedi, pri čemer se je ogibal, da bi ji pogledal v lice. V nekem trenutku je Kleopatra zutila, da je začla v zagoto in je svojo takotko spreminjala. Omenila je že Cezarjevo ime in zadelo se ji je pametneje, ako so povrne nani in mladega zmagovalca obsuje s kopico lubeznivih spominov, kakor pa da bi nadaljevala s polemiko, ki bi utegnila postati nevarna.

»Moj gospodar!« je začela. In ko ji je to vdanostno rečenico zavrnil s primerno kretnjo, je ona vztrajala: »To si v resnici, kajti božanstvo ti je dalo vse, kar je meni vzelo. Toda glej, v tem prostoru je prisoten duh tvoje očeta. Ti veš, kako visoko je čislal moje prijateljstvo, mene in Egipt in a kakšnimi častmi me je obspaval in koliko je storil za svobodo te države. Toda čuj, kaj on sam o meni pravi, in pusti ga, da bo on sam govoril v moj prid: preberl kaj mi je napisal.«

Ramzes II. Veliki sprejema v prestolni dvorani poslanca kralja Hititov, ki se pogajajo z njim za mirovno pogodbo. Ramzes Veliki je bil gotovo eden največjih vladarjev, kar jih je svet kdaj videl. Rodil se je l. 1318 pred Kr. ter vladal celih 67 let. Egiptovska zgodovina nam je ohranila imena sedmih kraljev, ki jih je imel za žene, prav tako imena 79 njegovih sinov ter 31 hčera, pa še ta seznam njegovih potomcev verjetno ni popoln. Bil je kralj od nog do glave: visok, lep, vellčasten in hoji in kretnjah, skrajno drzen in pogumen na bojiščih in v državnem vodstvu. Npopolna življenjska sila in velika priljubljenost pri narodu eta mu pomagala do dejanj, za katere bi ga zavidali vsi poznejši vladarji. Njemu dolguje zgodovina tudi celo vrsto najimentionejših egiptovskih zgradb: veliko grobnico v zahodnih Tebah, Amunovo svetišče v Luxorju, veličastno stebrišče in druga poslopja v El Karnaku, svetišča v Abydosu, v El Qurni, v Memfisju, v Tanisu, palačo v El Qantari in dvoje imenitnih svetišč, izklesanih v živo skalo v Nubiji.

Imena, o katerih »Slovenski poročevalec« ne bo pisal

Edina stvar, o kateri podtalna glasila rdečih usiŕev ne govore, so njihove izjave. Nasprotno, vodstvo rdečih tolŕ je že od vsega začetka smatralo za eno najvaŕnejših nalog izgube prikrivati pred lastnimi ljudmi in pred nasprotnikom. Pred lastnimi ljudmi zaradi tega, da se jih ne bi lotevalo malodušje, pred nasprotniki pa, da ne bi ti dobili v roke podatkov o tem, kako se rdeča sila krha. Vse do zadnjega so rdeči tolovaji vedno poskrbeli, da so vsaj deloma odveleli s seboj mrlice in ranjence.

V dolgovoznih poročilih, ki jih objavljata »Slovenski poročevalec« in »Ljudska pravica«, nismo še nikoli zasledili česa drugega kakor zmage. Nikoli še ni bilo napisano, da so tolovaji sami imeli kakšne izgube. Kvečjemu smo čez dolge mesece brali, da so kakega slovitega krvnika razglasili za »narodnega heroja«, iz česar se je dalo sklepati, da ga ni več. Vendar se je dalo sklepati, da so vse številke o njihovih izgubah, kakor jih pripisajo naši listi, povsem izmišljene in neresnične.

Toda kakor je čas razkrinkal doslej še vsako njihovo laŕ, in sicer z njihovimi lastnimi pisanimi dokumenti in podatki, tako je zdaj začela prihajati iz njihovih lastnih arhivov na dan tudi resnica o strahotnih izgubah, ki jih imajo rdeči tolŕ pri nas, zlasti od novega leta dalje.

V zadnjih bojih pri Šmarju je padel tudi član III. bataljona XVIII. tolovajske divizije, ki je imel nalogo, voditi točen pregled o lastnih izgubah. Večina imena je na begu izgubil, ker so pri njem našli samo še šest listov zapisnika, ki vsebuje 78 imen.

V naslednjem prinašamo prepis tega zapisnika z vsemi podatki v nov dokaz, kakor zlik tolovaji tudi sami v najrazličnejših oblikah priznavajo. Da gre njihova reč nezadržno polumu nasproti.

Imenik vsebuje naslednje ljudi:

Gruden Franc, roj. 31. 3. 1906. v Grmuljah, vstopil v NOV 26. 9. 1943., pomočnik mitraljezec, padel v Radnji 14. 10. 1943., kjer je ostal na mestu (umik).

Hindt Franc (Silvo), roj. 4. 10. 1919. v Doljsem, vstopil v NOV 29. 4. 1943., četni politikomisar (KPJ), padel v gozdiču pri Mačkovecu. Za njegov grob veŕta Arbitr Danijel, Laze, in Repnik Stanko, Doljseko.

Hogulj Joŕe, Zagrad, ustreljen na Loviŕ-Prekriški 17. 10. 1943.

Bučar Anton, roj. 25. 3. 1923. v Prušnji vasi, v NOV vstopil 10. 9. 1943. Padel 24. 10. 1943. v Hrastniku. Ostal je na bojišču.

Janeŕiŕ Joŕe, roj. v Poljanah-Stišna, Padel je na Cirkniku.

Verovc, roj. v St. Vidu nad Ljubljano, komandir. Padel je na Cirkniku.

Matjaŕiŕ Marko, roj. 18. 2. 1926. v Roŕalnicah. V NOV vstopil 19. 9. 1943. Padel je na Ostrem vrhu 20. 10. 1943.

Klopčar Martin, roj. 9. 10. 1915. v Podgradu. V NOV je vstopil 15. 9. 1943. Padel je na Ostrem vrhu 29. 10. 1943. Za njegov grob ve tovariŕica Ban Micka, bolničarka.

Jerman Ivan, roj. 26. 2. 1916. v Medvedjeku. Padel je nad Krmeljem 15. 10. 1943. Pokopan v Gabrijelah.

Luŕar Anton, roj. 9. 11. 1909. v Orehoviču. Ubit 12. 10. 1943. nad Boŕanjem. Ostal je na mestu.

Knaŕjiŕ Joŕe, roj. 22. 11. 1921. v Novem mestu, brivec. Ubit je bil v Vrapči vasi pri Dobrniču.

Kamin Anton, roj. 28. 4. 1914. v Veliki Lokti. V NOV je vstopil 1. 5. 1942., komandant bataljona (KP od 1. 1942.), ubit 29. 12. 1943. pri Gorenjem vrhu. Pokopan pri Karteljevem.

Miheliŕiŕ I., roj. 25. 6. 1924. v Novem mestu. V NOV je vstopil 9. 9. 1943., mitraljezec. Ubit pri Toplicah 12. 12. 1943. Pokopan je ali v Šmarjeti ali v Toplicah.

Kern I., roj. 17. 3. 1922. v Novem mestu. V NOV je vstopil 9. 10. 1943., pomočnik mitraljezca. Ubit pri Toplicah 12. 12. 1943. Pokopan z Miheliŕiŕem.

Zupanjiŕ Peter, roj. 17. 10. 1925. v Viŕnji gori. V NOV je vstopil 11. 9. 1943., vodnik (SKOJ — Gilovec). Padel je v Harinji vasi 21. 11. 1943. Ostal je na položaju.

Zidanek Joŕe, roj. 23. 3. 1923. v Trŕki gori, mitraljezec. Ubila ga je mina 7. dec. 1943. v Kariovcu.

Klanjŕek Duŕan, roj. 16. 1. 1927. v Brŕljini. V NOV je vstopil 9. 9. 1943. Bil je član SKOJ-a. Ubit je bil 7. 1. 1944. na Kozarjevem kalu.

Pogačar Valentin, »Ciril«, roj. 12. dec. 1916. v Trnovčah pri Moravčah. V NOV je vstopil 8. 7. 1942., namestnik komandanta in član KP, Padel v St. Jurju, pokopan v Karteljevem.

Mariŕiŕ Roman, roj. 25. 5. 1915. v Celju. V NOV je vstopil 9. 9. 1943., obveŕevalec. Ubit v Kočevju.

Kraj Ivan, roj. 23. 12. 1924. v Ljubljani. V NOV je vstopil 9. 9. 1943., obveŕevalec. Ubit v Kočevju.

Majer Ivan in Gaŕperin Peter. Vsi ŕtirje so bili ubiti v Kočevju 9. 2. 1944. v Kočevju.

Laboda Duŕan, roj. 3. 8. 1923. v Ljubljani. V NOV je vstopil 4. 8. 1943., star vodnik. Ubit je bil v Kočevju 13. 2. 1944.

Pučel Hubert-Borut, justifičan.

Zakrajŕek Marko, roj. 26. 4. 1926. v ŕkovecu-Trziŕiŕe. V NOV je vstopil 10. 9. 1943. Ubit 15.—16. 2. 1944. v Zdenŕski vasi.

Bojanc Stefan, roj. 30. 3. 1905. v Grčevju. V NOV je vstopil 18. 7. 1943. Ubit je bil v Kočevju 20. 2. 1944.

Selan Ivan, roj. 6. 8. 1909. v Ljubljani. V NOV je vstopil 26. 2. 1943. Umri za ranami 22. 2. 1944. Pokopan v Poljanah pri Striŕh Zagah.

Hrastar Franc, roj. 9. 10. 1924. v Novem mestu. V NOV je vstopil 9. 9. 1943., član SKOJ-a. Padel v Šmarju 11. 3. 1944. Pokopan v Hudi Polici. (Senk — Fono, Heda.)

Bele Janez, roj. 4. 6. 1925. v Smolenji vasi. V NOV je vstopil 12. 9. 1943. Ubit 14. 3. 1944. v Taboru-Cerovo.

Grŕar Mirko—»Milec«, roj. 5. 2. 1908. v St. Petru pri Novem mestu. V NOV je vstopil 9. 9. 1943. Ubit je bil 14. 3. 1944. v Taboru-Cerovo.

Plavnik Albert, roj. 4. 12. 1926. v Smihelu. V NOV je vstopil 9. 9. 1943. Ubit 26. 3. 1944. pri napadu na Šmarje.

Kramar Anton, roj. 7. 6. 1920. v Ljubnem. V NOV je vstopil 10. 6. 1943. Ubit 26. 3. 1944. v Šmarju.

Bevec Ciril, roj. 21. 8. 1920. v Ravnah. V NOV je vstopil 2. 2. 1943. Ubit 26. 3. 1944. v Šmarju.

Sklanter Stano, roj. 6. 6. 1917. v Polji. V NOV je vstopil 18. 12. 1943. Ubit 26. 3. 1944. v Šmarju.

Smrekar Joŕe, roj. 21. 12. 1922. v Stišni. V NOV je vstopil 9. 9. 1943. Ranjen 30. 3. 1944. na Lavrici. Umri pri prevozu. Pokopan v Zagradu.

Kozanc Joŕe—»Nacec«, roj. 2. 2. 1907. v Zagorju. V NOV je vstopil 7. 8. 1943. Ranjen 12. 3. 1944. Umri 25. 3. 1944. Pokopan v Radatovičih.

Korele Anton, roj. 1. 10. 1924. v Vel. Lokti. V NOV je vstopil 20. 2. 1944. Ubit 13. 4. 1944. Pokopan na Spodnjem Brezovem.

Majcen Niko, roj. 19. 10. 1919. v St. Janžu. V NOV je vstopil 26. 12. 1942., politikomisar brigade — član KP. Ranjen 8. 4. 1944. na Golem, umri v bolniŕnici XVIII. divizije.

Furlan Sonja, roj. 16. 7. 1928. v Splitu, bivajoča v Crnomlju. V NOV je vstopila 21. 10. 1943. Politdelegat. — Članica SKOJ-a. Ubila 23. 4. 1944. v St. Jurju, pokopana v Skocijani pri Turjaku.

Blatnik Joŕe, roj. 14. 6. 1923. v Grčevju. V NOV je vstopil 19. 6. 1943., brigadni kurir, član SKOJ-a. Ranjen 23. 4. 1944. v Selah pri Grosupljem. Umri pri prevozu. Pokopan v Vidmu pri Krki.

Štupar Slavko, roj. 26. 9. 1922. v Borskem. V NOV je vstopil 27. 11. 1943., desetar, član SKOJ-a. Ubit 23. 4. 1944. v Mali vasi, pokopan v St. Jurju (Dubrovnik).

Proŕek Alojz—»Gortan«, roj. 18. 7. 1922. v Sp. Hruŕiŕi. V NOV je vstopil 21. 4. 1942., namestnik četnega politikomisarja — član KP. Ubit 27. 4. 1944. Ostal na položaju.

Florjanŕiŕ Franc, roj. 22. 8. 1906. v Dol. Dobravi. V NOV je vstopil 14. 2. 1944. Ubit 27. 4. 1944. Ostal na položaju.

Primoŕiŕ Anton, roj. 24. 9. 1916. v St. Rupertu. V NOV je vstopil 15. 5. 1942. — Komandant bataljona — član KP. Ubit

je bil 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Kolar Maks, roj. 11. 12. 1917. v Moravŕki gori. V NOV je vstopil 28. 2. 1944. Ubit je bil 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Loviŕe Janez, roj. 20. 1. 1920. v Kalcah — Litiji. V NOV je vstopil 15. 3. 1943., vodnik — član KP. Ubit je bil 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Vidmar Joŕe, roj. 8. 9. 1909. v Lukovniku. V NOV je vstopil 29. 2. 1944. Ubit 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Šanej Tomaŕ, roj. 2. 3. 1914. v Preŕerju. V NOV je vstopil 14. 2. 1944. Ubit 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Krampočnik Vili, roj. 14. 10. 1919. v Zeleznici Kaplji. V NOV je vstopil 28. 7. 1943. Ubit 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Zavrŕnik Osvald, roj. 26. 7. 1926. v Leŕah — Prevalje. V NOV je vstopil 1. 5. 1943., mitraljezec — član SKOJ-a. Ubit 1. 5. 1944. v Dobrniču.

Serec Joŕe, roj. 15. 3. 1921. (Papeŕi). V NOV je vstopil 8. 9. 1943., mitraljezec. Ubit 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Jamnik Joŕe, roj. 29. 3. 1905. v Malem Trebeljevem. V NOV je vstopil 1. 4. 1944., ubit 2. 5. 1944. na Mačkovem hribu (Zuŕemberk).

Novak Anton, roj. 4. 5. 1907. v Golem Brdu. V NOV je vstopil 18. 2. 1944., ubit 3. 5. 1944. (Padel v zasedo pri vasi Korita. — Nepokopan.)

Slatiŕiŕek Joŕe, roj. 8. 4. 1926. v Gornjem Gradu. Vstopil 30. 3. 1944., ubit 30. 4. 1944. v Dobrniču.

Boŕnar Anton, roj. 7. 4. 1926. v Trbovljah. V NOV je vstopil 10. 2. 1944., ubit 30. 4. 1944. v Dobrniču.

Sluga Alojz, roj. 20. 6. 1903. v Brniku. V NOV je vstopil 13. 2. 1944., politdelegat, član KP, ubit 30. 4. 1944. v Dobrniču.

Plahuta Vinko, roj. 21. 12. 1926. v Marezjahu (Primorsko). V NOV je vstopil 24. 8. 1944., ranjen 29. 4. 1944., 25. 5. 1944. umri v bolniŕnici. Pokopan v Radatovičih (Sv. Nedelja). (Priča uprava bolniŕnice.)

Vidiŕ Franc, roj. 19. 12. 1909. v Gorici. V NOV je vstopil 15. 2. 1943., ubit 4. 5. 1944. v Suŕiŕah. Pokopan v Poljanah.

Ravnik Martin, roj. 6. 9. 1909. v Dobrovi-Moravčeh. V NOV je vstopil 9. 3.

1944., ranjen 23. 4. 1944., umri pri prevozu isti dan. Pokopan v Vel. Lipljih.

Turk Alojz, roj. 31. 3. 1921. v Gaberju. V NOV je vstopil 13. 11. 1943., vodnik, član SKOJ-a, ubit 22. 5. 1944. v Novi gori, pokopan v Karteljevem.

Koviŕ Janez—»Bojanc«, roj. 11. 7. 1917. v Kreenicah. V NOV je vstopil 30. 4. 1943., četni bolničar, član KP, ubit 1. 5. 1944. v Dobrniču in tam pokopan. Za grob mora vedeti tamkajŕnji grobar.

Kocjan Anton, roj. 17. 1. 1925. v Trebelnem. V NOV je vstopil 8. 1. 1944., politdelegat, član SKOJ-a, ubit 22. 5. 1944. v zasedi pri Sv. Ani, pokopan pri Sv. Marjeti.

Zuŕelj Joŕko, roj. 4. 11. 1926. v Mokrogogu. V NOV je vstopil 1. 2. 1944., ubit je bil 22. 5. 1944. v Mirni peči, pokopan v Stalenbergu; starŕem sporočeno.

Benoliŕiŕ Karlo, roj. 21. 1. 1914. v Vel. Ločah (Trŕst). V NOV je vstopil 19. 1. 1944., ubit 26. 5. 1944. v Trebinecu, pokopan v Mirni.

Banca Joŕe, roj. v Kaŕiobane — Istra. V NOV je vstopil 12. 6. 1943., ubit 6. 6. 1944. pri Gradiŕu. Ostal je v gozdu pod Gradiŕcem. Ve za to ŕtab III. bat. XII. SNOUB.

Kajin Janez, roj. 25. 6. 1919. na Viŕnici. V NOV je vstopil 19. 10. 1943., pomočnik politikomisarja, član KP, ubit 6. 6. 1944. v Gradiŕu in tam pokopan.

Jelinkar Ivan, roj. 20. 3. 1907. v Kreenicah. V NOV je vstopil 29. 3. 1944., ubit 8. 6. 1944. v Mirni (Stopil na mino.) Pokopan istotam.

Kozloviŕiŕ Franc, roj. 29. 5. 1926. v Dilicah. V NOV je vstopil 18. 3. 1944., ubit 7. 6. v Tihoboju.

Blaziŕiŕ Joŕe, roj. 25. 1. 1925. v Iŕeŕvi-Trebelno. V NOV je vstopil 9. 9. 1943., mitraljezec, član SKOJ-a, ubit 11. 6. 1944. v Obŕinah pri Trebelnem, pokopan v Kneŕji vasi.

Vadnar Stanko, roj. 24. 5. 1928. v Zagrebu. Stanoval v Ljubljani, dijak. V NOV je vstopil 9. 4. 1943., član SKOJ-a, ubit 11. 6. 1944. v Obŕinah pri Trebelnem. Pokopan v Kneŕji vasi.

Serec Fani, roj. 28. 12. 1920. v Ljubljani. V NOV je vstopila 5. 2. 1944., članica SKOJ-a, ubita 11. 6. 1944. v Obŕinah pri Trebelnem, pokopana v Kneŕji vasi.

Konina Leopold, roj. 11. 11. 1912. v Vel. Slangah. V NOV je vstopil 9. 9. 1943., ubit 11. 6. 1944. v Obŕinah pri Trebelnem, pokopan v Kneŕji vasi.

Krne Janez, roj. 7. 9. 1921. v Striŕicah — Trebelno. V NOV je vstopil 9. 12. 1943., član SKOJ-a, ubit 11. 6. 1944. v Obŕinah pri Trebelnem, pokopan v Kneŕji vasi.

Repas Alojz, roj. 31. 3. 1914. v Starem trgu. V NOV je vstopil 6. 6. 1944., ubit 11. 6. 1944., pokopan v Kneŕji vasi.

kolne novo besedo in mu nazadnje le zaupa: za hrbet. Reŕilna misel.

»Kje je konj? Konja ni. Daki zajedi prvo mulo, ki jo sreča! Krotka ŕivalca pa, ki je bila svoje dni vajena sladkih juŕnih besedi, se je ustraŕila besnega vojskovodje. V galop, v galop... Ta, ta, ta, ta, je odmevalo po gozdu. »Za hrbet«, kriŕi polkovnik na dirjajoči muli. Ta se sunkovito obrne in gospod polkovnik izgubi ravnoteŕje.

»Coŕ!« v blato pri bajerju. Mula se je ustraŕila in stekla naprej ho hribu in okoli gozda k domobrancem. Polkovnik se je ročno pobral iz brozge in tekel peŕ.

»Za hrbet!« kriŕi ves besen. Vsa vojska se vsipa za njim. »Za hrbtom« jih je pozdravil sam Meniŕanin. O, kako je bilo spet veselo!

Kakor grlice so leteli »tovariŕi« v naroŕje novomeŕke skupine. Dan je bil že popolnoma, jasno nebo, brez oblaka. A noben ni obudoval lepe narave. Huda Polica je bila že zdavnaj zadaj, Golo je vabilo...

»B-hummm... B-hummm... rrrrrrrrrr. V tej godlji se je zgubil mlad domobranec. V gozdu je srečal tovariŕe. »Kdo si?«

»Kdo si ti?« ga pogumno odvrne.

»Kje so naši?« spet spraŕuje tolovaj.

»Ne spraŕuj, tovariŕ, beŕimo, da nas ne dobijo...« In so beŕali skupaj, čez drn in strn. Nazadnje so vsi upehani pri teklji v Brezje, kjer jih ustavi naša patrola. Tako je bil reŕen domobranec in osvobodil tovariŕi.

Na ŕentjurski strani ŕe vedno ni bilo konca. Stalno so se oglašale brzostrelke. Vzdoŕil potoka beŕi osamljena tovariŕica. Sam gospod stotnik jo je ugledal. Krasen prizor.

»Evo ju... Tuŕna ji majka. Neče da stane. Ali čekaj malo...« Pa je obstala in legla v hladno vodico.

Da je ŕla »osvoboditev« po vodi, se vedeli v Šmarju že od desetih dopoldna, ko so pripeljali s Hude Police topove.

Kar je uŕlo tolovajev svinčeni toŕ »za hrbtom«, so vzeli smer po nagonu. Kam drugam ko na Golo! V Zelinihah so iskali zdravnika. A zdravnika ni bilo. Ranjenci so javkali na kolnicah.

Na Golem se je zbral »ŕtab« na kratak posvet. Potem je sledil raport. Komandirji so javljali ŕteŕilno stanje. Obveŕevalni je ŕel na Kureŕek in nastavljal na oči daljnogled. Krasen razgled! Tam daleč v megli teče pokrajinska cesta, po njej gredo domobranci. Odliŕen daljnogled. Obveŕevalni vidi na sredo Grosuplja, vidi topove, vidi konja. Belega ŕerca. Kdo ga jezdi? O, ka bi vedel! Sam Stamenkoviŕ!

V golŕkem »ŕtabu« je zavladala ŕadna otoŕnost. Sam polkovnik se je potopil v sanje. Straŕna mora je legla na marŕalavo vojsko, ŕe celo mule so bile tako nesrečno ŕalostne.

Ta čas so domobranci na Grosupljem slavili svojo neenako zmago. Kako bi je ne? Zmaga je bila takale:

Najnovejša komedija rdečega »narodnega heroja«

Česar se ni domislilo poveljstvo NOV, je pogrnul »polkov.« Daki. Seveda »marŕalovic« vojski kot taki tega ni bilo mogoče: že zdavnaj je javila širokemu svetu, da je proglaŕjena — Kočevje do konca vojne zapečatena. Daki pa je vedel, da vozi v Grosuplje vsak dan vlak za vlakom, da se vozijo na vlakom domobranci, da kalijo mir oklepniki, katerih ropot vznemirja celo nekatere predele »osvobojenega« ozemlja. In naposled je celo slišal, da mislijo speljati ŕeleznico ŕe dlje, v Ribnico, morda celo na Suŕak.

Zaupna vest je priŕla na uho samemu presvetlemu ministru za prometne zadeve, ki je brŕ odredil vse potrebno. Dal je svoje mnenje in priloiŕil naŕt, s katerim je mislil pobiti vse muhe na mah. Uniŕiti tunel pri Šmarju! Idealna misel se mu je utrnila. Ljubljano bomo »odrezali« od zaledja, domobranci na Grosupljem in naprej se bodo ustraŕili in jo potegnili v Ljubljano, Dolenjska bo spet »naŕa«.

Inŕinŕsko-tehniŕni referent pri osmi »brigadi« Jure je bil od Dakija pooblaščen, pripraviti vse potrebno. A osma je bila preŕibka. No — recimo vsaj mul niso imeli dovolj. Izposoditi so si jih morali pri deveti.

Nabrali so tiste dni po vseh mogoŕih odredih mul in mulcev 80 po ŕtevilu, jih natovorili z »angleŕskim« ekrazitom in zbrali rajo. Tej so pred odhodom obljubili, da je treba narediti samo ŕe nekaj in vojske bo konec. To nekaj naj bi bilo razruŕenje tunela pri Šmarju...

Kako se je zgodilo, smo lahko brali in videli. Čez nekaj dni je vlak spet stekel, tedaj že čez Grosuplje. Osebnii siŕer ne, ker v resnici ni potrebno, da bi se ljubljanske in grosupeljske dame vozile v tako udobnih vozovih. Vojska je in ŕrtve morajo biti. Ta ponesrečeni uspeh osme »brigade« pa naj bi predstavljal praznovanje triletnice »narodnega heroja« pokveke Dakija, odkar osvobojuje slovensko domovino. Slaba bi bila ta. Polkovnik Daki je uvidel, da je bilo to vse premalo pompa za njegov jubilej.

Sklenil je ŕkrbati vojskovodja, simbol moderne lepote in poguma in neodoljivo hrepenenje ljubljanskih »tovariŕiŕe« vso stvar znova uprizoriti. Sedaj naj bi se prav za prav obhajala njegova obletnica. Saj tudi sicer že dolgo niso kaj prida slišali o njem. Menda odkar se je ozenil pod smreko tam nekje pri Vel. Laŕah...

Dober teden so bila posvetovanja, nazadnje so odobrili naŕt, ki je bil izdelan v vseh kotankostih, in ga poslali prometnemu ministru v reŕenje. Prometni minister je kajpak pritrldil. Naŕt je bil na kratko povedano »vŕvejega znaŕajca«. Uniŕiti obo predora pri Šmarju, likvidirati Šmarje, Mali vrh, Lisiŕje in morda ŕe Pijavo gorico, če bi čas dopuŕŕal...

Medtem ko so tolovaji polegali po sencah in vlekli na uŕesa brnenje letal, so ŕtabni čakali ugodnejŕega vremena. Zdal jim je bilo prevroče, drugiŕi spet premrzlo. Navsezadnje je priŕlo vreme in dobra poroŕila obenem. Ko nalaŕŕ.

Bilo je 13. avgusta, nedelja, sonce. Kurir je prinesel dobra poroŕila: »Domobranci v Zuŕemberk.«

Prav, si je mislil Daki. Mi gremo pa v Šmarje. Da ne bo nepotrebnih sitnoŕti, kakor se je zgodilo oni dan... Hitro

so razbotali, da se je treba pripraviti, in dopoldne je bil odhod iz Suhe Krajine. Dolga je bila procesija in pompozna. Savojske mule, komora, tolovajke, »rdeči kriŕi«, ŕtab, inŕinŕski oddelek... To je bilo po sredi. Ob strani, v poboŕnicah, so stopicali tolovaji osme in devete. Daki ni hotel, da bi ga kdo presenetil, zato je vzal s seboj kar dve »brigadi«. In kaj ŕel! Cudili se boste. Ljudem v Zdenŕski vasi je zapiralo sapo. Dva topa. Prava, ŕelezna topa na gumijastih kolesih. Najbrŕ so jih »spustili« Angleŕi s padalom... Daki si je torej sposobil pri petnajŕti dva topa, da bo pokazal ŕmarcem in vsemu svetu, kaj vsega ŕe premore njegova vojska. Preprosto rečeno: pobahati se je hotel, saj uspeh je imel že v ŕepu. Tako je menil polkovnik.

Na mah je zvedelo Grosuplje: narodni heroj »nas pride osvoboditi«.

Pa je priŕla noč in z njo njena moč. Daki je popeljal svojo vojsko po isti poti kakor oni dan. Na Hudi Polici so se ustavili in malo počivali. Pot je bila dolga in naporna, mule so veliko prizadejale. A kaj vse to. Polkovnik je bil tisto noč dobre volje in je govoril z rajo kakor s sebi enakimi. Skoraj se mu je zdelo, da je v Šmarju in na ŕkoflji, da bo malone ograŕal Ljubljano. Kako tudi ne! Saj ima s seboj artiljerijo...

Ura je ŕla proti polnoči, banda se je po »strateŕskih« naŕtih raztepla na vse vetrove. Večina pa je ŕlo proti Šmarju. Temna noč je bila, da malo takih, bliskalo se je in celo deŕ se je silil. Pa je bila zahodna sapa premočna. Psi so lajali ko ponoreli, zakaj zaŕtili so divjaŕino. Drugaŕe pa ni bilo slišati kakoga nepotrebnega streljanja kakor druge noči. Zdal je ŕlo zares. Ko je odbila ura v ŕmarŕem zvoniku polnoči, se je vŕgala nekje za hosto raketa in naznaŕila vraŕji ples.

Ratatatata... Ra-ta-tat... Ratatata... Polcm ŕe nekaj min in predgira je bila končana. Tolovaji so se zbrali okrog Malega vrha ko Turki okrog Siska. Potem se je zaŕela stara pesem: juriŕi. Bogve koliko »bataljonov« je juriŕalo, a noben ni uspel predreti ŕiŕne ovire okrog vrhovskih kozolcev. Domobranci so odgovorili kar se da modro in pametno, kakor se za take fante spodobi. Niŕ niso kriŕali, kaj ŕe da bi poŕenjali druge neumnosti. Na kratko, a uŕinkovito so pokale njihove strojnice. Posameznih krogel sploh ni bilo slišati, vse je drrdalo brez konca.

Ko je mino vŕgala v Tlakah gospodarsko postopje, je bilo kar nekako bolj domače. Vsaj videlo se je. Hkratu ŕla priŕla pod vsa dva oklepnika in se ustavila vsak pri svojem tunelu. Ha! Zdal se je kele zaŕela prava godba! Kdor je kdaj pošušal, kako brni iz petindvajsetih strojnici na oni strani, si bo pač lahko za silo predstavljaj, kako je bilo tem »tovariŕem« ob tem svidenju. Juriŕ je kar potihnil, le ŕe kakana tovariŕica je hotela biti glasnejŕa od samega streljanja. Seveda, to jim ni ŕlo v račun, da bi se morali odreŕi Malemu Vrhu.

Od nekod iz zaledja je priŕlo spet povelje: ŕe enkrat juriŕi! In zgodilo se je po volji »polkovnika«. Koliko vŕeŕanja spet za prazen niŕ.

»Juriŕi! Beŕki, predajte se! Sedmi bataljon, bombaŕi! V napad!«

Tedaj se je domobrancem na Malem Vrhu zdelo vse: skupaj je preostroŕje. Poveljniki je zapovedal majhen izpad in glej čudo: vse drvi in drvi. Oklepniha sletja ŕelezno vŕevprek in fantje v vrha pošljejo v zadnji pozdrav za tolovaji ŕe nekaj salva.

Kam vendar beŕe? Za trenutek streljanje poneha.

Tedaj je Daki zavohal za svojim hrbtom nekaj sumljivega. A komaj je utegnul dobro pomisliti, je že brbljalo. In kako!

Stamenkoviŕ je zadel pri Selah na zasedo. En, dva, tri, vse se je razbeŕalo. Kar jih je zbeŕalo, ne vedo ne kod ne kam.

»Kam?« spraŕuje tovariŕ tovariŕa.

»Na Polico, tam je ŕtab...« In so ŕli po novo povelje. Ne ŕli, ampak tekli. Tam jih je čakal Daki. A domobranci za njimi. Na Hudo Polico.

Tolovaji se drenjajo okrog topov, nekdo priŕe lučko in pogleda skozi cev. Dobro, v redu.

Ko je bila ura tri, je postalo na Polici hudo. Zdal so pregovorili topovi... Bb... bum, bum...

Zmaga je tu, si je mislil Daki. A treba je ŕe nekaj. Majhen manever, pa bo domobranci hudiŕi zdeli... Ko je najbolj divje pokalo, so se tolovajke obemlele s komandirji po grmovju in eviliŕe, da je ŕlo skozi uŕesa. Fantje so poslušali in malo prenehali. A tolovaji ŕe zadrli v nov val juriŕa.

»Prvi bataljon levo, drugi bataljon desno, obkoljiti! Obkoljuuuuu!« Tovariŕi so obkolili Hudo Polico. Uspeh? Da, ubili so nekoga vola v hlevu. A kje so domobranci?

»Topove sem! Beli so zbeŕali... Juriŕiŕi Krasno. Prvo svitanje se kaže na vzhodu.

Ratatatata... Tatata... Brrrr... brrrrrrr...

Odkod? Le odkod? Tolovaji osupnejo in zgrabijo za top. Bum!

Domobranci na hribu samo streljajo. Potem se razjeze minometi. Juriŕi. A »tovariŕiŕe« gredo v kolono po pet, ponekod po deset. Komanda? Brez povelja. Teel, beŕi. Zdal jih uzre njegova ekscelena narodni heroj.

»Stoj!« vzdigne roko. »Kam pa tako naglo?«

»Sovraŕnik napada v naskoku...«

»Kdo vam je zapovedal umakniti se s položajev? Uŕivci garjevi, marŕ nazaj juriŕi!« Daki izvleče samokres in strelja, »tovariŕiŕi« jo mahajo nazaj. A kam nazaj?

»Juriŕiŕite, k... uŕive... Marŕ! Prvi bataljon...!« Daki se je ujezil do kraja. Zdal se mu je v glavi nekaj zabliŕnilo. »Kje so topovi?«

»Na Hudi Polici, tovariŕi polkovnik...« Gromska strela... Polkovnik se je domislil, da so topovi izposojeni. Sveta jeza ga je pograbila, segel je po brzostrelki in dregnil petelina. Brrrrr... Brrrrr...

Domobranci pa iz Hude Police. Ratatatata... Ratatatata... Ni je bilo pomoŕi za tovariŕe, ki jih je zasipal svinec od zadaj in spredaj. Zdal se je oglašila posemca ŕe z boksa. To je gnilo samega polkovnika. Obrnil se je kar moč naglo in klical ordonance. Nikogar nikjer. Samo »tovariŕiŕi« operativniŕi »ŕpi za grmovje.«

»Kam?« pobara polkovnika. Daki iz-

preko 50 naštetih mrtvih tolovajev; 45 ujetnikov, med njimi je zdravnik dr. Černiŕ.

Dva topova; devet strojnici; pet minometov; puške nepreŕete; Dakijev konj in ŕe dva druga; čreda savojskih mul in mnogo zabojev ekrazita...

»Kaj je bilo potem?« se utegne kdo vpraŕati. No, potem je bilo takole: Daki je poklical na raport vse, jih »pohvalil« in sedel na mulo. Noč je bila že, ko je jahal skozi Medvedico proti Krajini. Pri bliŕno ob drugi uri ponoči je priŕel v ŕtab petnajŕte, kjer si je pred nekaj dnevi sposobil topove. S teŕkim sreem je vstopil v pisarno. Ker ni ŕlo drugače, se je sprl.

Operativnemu v petnajŕti ni ŕlo v račun, da je polkovnik zapravil topove. »Vendar, tovariŕi, to ne gre. Top ni karabinka!«

»Le ŕkoda, da vas ni bilo na Hudi Polici. Molčali bi sedaj in pustili topove v nemar. Kaj vi veste. Zdal ni več tako, kakor

Loški potok, domovina 300 domobrancev

Mir, ki ga je uživala loškopotoška dolina in njeno prebivalstvo, je že 1941. l. začela motiti komunistična agitacija in pripravljala ugodna tla za poznejše krvave dogodke v znamenju Osvobodilne fronte.

S komunistično agitacijo tu je začel Skok Ferdinand, ki je navduševal ljudi, naj gredo v gozd, kjer se bodo borili za svobodo. — Bil pa je previden. V začetku se je ogibal vsake besede in vsega, kar bi omenjalo komunizem, ker se je zavedal, da ljudje ne bi šli na ta lim. Iz Ljubljane se je pritepel neki »zobozdravnik«, ki je bil Skokova desna roka. Toda takrat nihče ni vedel, zakaj in kdo ga je poslal. V varstvu popravljanja zob je agitiral za OF, govoril o svobodi, o »okupatorju«, ki da ga OF »vraži in ga bo poglajala za deveto goro. Bil je ljubezniva in zgovorna žverca, in ker je bil povrh še gospod, ki je prišel iz Ljubljane, kjer »vse vedo«, so mu nekateri verjeli.

Od vseh vasi je za to reč najbolj dozorala vas Travnik, kjer so bili ljudje večinoma samo vozniki in so prevažali les ter dobro živeli. Danes ni ostalo od te vasi drugega kakor kup razvalin, kar je posledica »svobode«, ki jo je oznanjala OF po svojih agitatorjih. Da je vas zadelo tako usoda, ni najmanjša zasluga bratov Kardšev iz Travnika.

Od jare gospode je odrešilnemu gibanju držal roko tedanji občinski tajnik Košmerlj Anton, ki je bil vnet zagovornik komunističnih morilcev. Ker je bil velik sovražnik »okupatorja«, je imel z njim dobre zveze, to pa seveda samo zaradi »taktike«. Savojsci so ga varovali in tajnik si je po nalogu odbora, ki je vodil »osvobodilno« gibanje, postavil šotor pod »okupatorjem«, živeč od njegovega denarja in hrane, druge pa zmerjal z »izdajalci«, ker edelujejo za okupatorji. Za komun. agitacijo je dal pisalni stroj iz občinske pisarne. Ker se od same »svobode« ni dalo živeti, je pustil in organiziral, da so komunisti izropali zaloge Preveda, ki so bile namenjene prebivalstvu. Tako so po »novem redu« komunisti živeli od naropanega blaga, ljudje pa od komunistične »svobode«, ki jo je zastojal delil odbor OF.

Da bi bila občina še bolj »svobodna« in da bi ljudje čim svobodneje dihali, jih je rešil še ene skrbi. Dvakrat je poveljal občinski denar in z njim podprl komunistično misel, ki je ticala v žepu nekaterih ljudi. Čemu pa bo ljudem denar? Saj v novem redu smo vsi enaki in imamo vsi enako. Čemu bi se ljudje mučili s takimi pozemeljskimi stvarmi, saj je odbor OF tukaj, katerega naloga je, skrbeti za blaginjo ljudstva, da mu bo dobro.

V Malem Logu se je za komunistično agitacijo in za blagor naroda potil Samsa Rudolf, v Retjah pa kovač Vidrol.

Prvi umor

Prvi »svobodni« delavci, ki so komunisti umorili Debeljaka Janeza iz Bele vode. Utemeljitev za njegov umor je bila kakor vse druge: bil je »izdajalec«, ker je bil proti uničevanju domovine in svojih ljudi. To krvavo delo je opravil Daki, ki je bil tedaj na znatku svoje »politične« »vojaške« poti. Ta umor se je zgodil 1. febr. leta 1942. Takoj so prileteli Savojsci in zaradi tega umora v imenu svoje pravice in komunistom na ljubo ubili dva nedolžna človeka. — Zaradi komunistične »svobode« so izgubili življenje 3 ljudje.

Meseca maja l. 1942 je prišel nalog, naj primolje glavnega komunističnega agitatorja Skoka. Toda ker je Skok imel med Savojskimi karabinjerji dobre znanec, so ga ti opozorili in je pravočasno skočil v gozd.

V rdeči »svobodi«

Dva dni po njegovem begu so tolovaji napadli — 7. maja 1942 na Vnebohod — karabinjersko postajo in postavili karabinjerjem zahtevo, da se morajo vdati. Posojanko da napada 20.000 tolovajev. Čez kakih dve uri je prišla karabinjerjem pomoč iz Ribnice, toda ne zato, da bi se postavili po robu tolovajem, ampak zato, da so jo karabinjerji v varstvu te vojaške pomoči takho popihali čez drn in strn. Za slovo so Savojsci ubili še tri nedolžne ljudi, namesto da bi šli za tolovaji.

Tako je ljudstvo ostalo prepričano samo sebi in na milost in nemilost tolovajem. Ko so tolovaji zvedeli, da so jo Savojsci popihali in da tla niso več vroča, so se previdno približali Loškemu potoku in po vseh plotih nabili razglase ter v njih oznanjali, kako hudo so se borili in mučili, da so rešili ubogo zasranjeno ljudstvo in »osvobodili« košček naše zemlje. Klicali so fante, naj se javijo v narodno osvobodilno vojsko. Prišli so z rdečo zastavo, oblečeni v cunje in košmari kot razbojniki. Ljudje so jih nezapno gledali.

Tolovaji so zasedli občino, postavili za komisarja nekoga »Florjana« in grozil s smrtjo vsakomur, ki bi se protivil njihovim odredbam. V imenu »svobode in novega reda« so izropali občino, kjer so bile zaloge »Preveda«. Ker pa je bilo »svobodno« še premalo, so izropali tudi ljudi.

Odpor ljudstva

V teh hudih dneh, od vseh zapuščenih, so se ljudje oprijeli pregovora: »Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal.« Spoznali so nevarnost komunizma zlasti še, ker jih je kaplan Puhar na to nevarnost stalno opozarjal. Fantje iz poštenih kmečkih družin so se zavedali, da bi oblast komunistov in tako komunistično osvobojanje pogubilo kmečko ljudstvo.

Ko so jo Savojsci popihali, se je zbralo 13 odločnih fantov, ki so prijeli za pu-

ške. Tako oboroženi so zasedli Tabor s pokopališčem in zvonik larnje cerkve. Vee je prevevala neizmerna ljubezen do domače zemlje. Vsi so bili pripravljani darovati svoje življenje za pravico in za svoj dom.

Vodstvo je prevzel kmečki fant, junaški borec Košmerlj Ivan. S svojo modro besedo je znal fante prepričati, da so se vsi odločili boriti se, če bi se tolovaji zopet prikazali v vasi. Seveda se med tem časom ni upal v bližino noben gozdnik. Enega, ki si je upal priti v bližino, so fantje ujeli in zaprli. Pozneje pa so ga izpustili. Prva dva dni je bilo vse mirno. Ponoči so bili vsi na straži, podnevi pa so nekateri odšli domov.

Nasloplil je oni usodni Vnebohod 13. maja 1942. Kmalu po 7 je straža v cerkvenem stolpu naznanila fantom, da se v bližnjih vaseh gibljejo tolovajske patrle. Fantje so se pripravili, razpostavili k strelskim linam v zvoniku in pripravili vse, da bodo zaprli zunanji dohod v zvonik.

Okoli devete ure je prišel tolovajski kurir do Lavriča Ivana, bivšega župana v Loškem potoku, z ultimatom. Lavrič je pisno takoj poslal fantom s pripombo, naj se vdajo, če hočejo ohraniti življenje. Nikoli ne bom pozabil junaškega Košmerlja Ivana in Knavska Stanka, ki sta brala ta list s prezirom. Razrgala sta ga na drobne koščke in Ivan je zapovedal: »Fantje, pozor! K linam! Nato je govoril:

»Fantje, vem, da čutite, zakaj se boste borili, in vem, da komaj čakate, kdaj bodo zapele puške; vem, da ste junaki, to-la vsej dvanajsterici dajem na prosto, kdor hoče zapustiti zvonik, lahko to stori. Nič se mu ne bo zgodilo.«

Nihče se ni javil. Vsi smo bili trdno odločeni, boriti se.

Ne vdamo se!

Medtem so fantje dobili še en opozorilni listič od komandanta III. bataljona »Smelegar«, ki je fante spet opozarjal, naj se vdajo, ker ob 11 dopoldne bodo napadli posojanko. Fantje na to niti odgovorili niso. Košmerlj sam je dejal: »Mi se bomo borili.«

Dva dni so se pripravljali tolovaji na napad. V odgovor na njihove obljube so fantje navdušeno zapeli: »Bratje, mi stojimo trdno!«

Kmalu potem je prišel v zvonik tudi kaplan Puhar, ki nam je dal odvezo.

Istočasno so sporočili, da se pomikajo tolovaji v bližino. Ze počijo prvi strelci in takoj se je pričel srdit ogenj. Fantje s kaplanom so zaprli vhod v zvonik. Tolovaji so zasedli s 3 puškmitraljezi vse višje ležeče položaje in čedalje bolj stiskali obroč okoli Tabora. Streljali so s strojnimi in line okoli velikih zvonov, tako da so se morali fantje od tam umakniti k nižje ležečim linam. Med dve in pol urnem boju so fantje peli in vriskali, kar je rdečo posebno jezilo. Pod kritjem strojnega ognja se je eden izmed banditov priplazil do lesenih vrat v zvonik, kjer je s pomočjo sene in benicna zažgal lesena vrata, ki so se takoj vnela. Fantje v zvoniku tega še niso vedeli. Šele ko so se vnele stopnice in se je začel valiti dim, so se zavedli nesreče, ki jim je pretela. A kljub temu so junaško držali še pol ure in odbijali silovite napade z vseh strani.

Požar pri vratih je postajal čedalje silovitejši. Dim se je valil skozi zvonik in vročina je postajala nevzdržna. Vsi črni in okajeni so se fantje odločili, da se odmaknejo iz zvonika v cerkveno ladjo. Toda ko so se s strelivom in orožjem dobro premeštili v notranost cerkve, so komunisti to opazili in takoj zasedli položaje okrog glavnega oltarja in na priznici ter streljali in metali bombe na prostor, ki so ga bili zasedli branilci. Fantje so uvideli, da bi z bojem uničili cerkev in da odpora ne bodo mogli več vzdržati, zato so se odločili na vdajo.

Čim so tolovaji spoznali, da se fantje vdajajo, so zagnali strahovit krik, pozvali fante, naj odneso vse orožje in strelivo ven pred župnišče in se tam postavijo po dva in dva.

Sedaj so pokazali gozdni »rešitelj«, kaj so. Zasramovali so branilce z najgršimi psokami, jim pljuvali v obraz in drugo.

Potem so deloma uničili in povsem izropali župnišče in cerkvenika. Blago in vsa živila je pijana drhal naložila na vozove in odpeljala v svoje taborišče v gozd Jazbina nad Segovo vasjo. Tam so imeli skrivališče znani komisar »Florjan« in komandant »Smelc« iz Podcerkve s svojo priležniško Ivanko Mule, politkomisarjo in morilko mnogih Starotranov.

Slednjič se je roparska drhal naveličala ter se zopet spravila nad fante. Kaplan Puhar je neustrašeno dokazoval roparjem njihovo zločinsko početje. Potem so fante oborožili s strelivom in orožjem in jih gnali v Jazbino, ki je loškopotoškim fantom in možem predobro znana. Saj so mnogi izmed njih trepetali pod njenimi vlažnimi stenami, kdaj jih bo podrta krogla iz revolverja politkomisarja Iztočka (Turšiča Ivana z Rakeka, znanee zverine, ki je že dobil zaslužno plačilo).

Tolovajska komanda je zahtevala smrt devetih fantov in kaplana Puharja. Toda na posredovanje nekaterih potokskih rajoncev in terencev, ki so se bali ljudskega ogorčenja, so vse izpustili. Toda že čez dva dni so začeli skrivaj stikati za kaplanom. Kidrič je namreč zahteval, da ga kot »izdajalca« in organizatorja »beležke« umorijo. Toda kaplan jim je erezno našel.

Ko so fantje prišli domov, so jih Savojsci zaščitili in poslali vse v internacijo. Kar je ostalo še doma, je prijelo za puške, ki so jih dobili od Savojscev.

Posadka v Loškem potoku je kmalu narasla na 160 odločnih in udarnih protikomunističnih borcev. Ko so prišli iz internacije še ostali, so vsi zgrabili za orožje in vračali komunistom miho za drago.

Ti loški in taborski junaki ter prvi slovenski protikomunistični borci, ki so doprinesli toliko žrtev za uničenje komunizma (Krnec, Bartol, Lavrič Stanko, Ru-

paršič, Sapeta, Knavs, Košmerlj, Roje in drugi), ki so trpeli in pozneje pri Legiji doživeli na Blokah usodni 8. september in po trpljenju ter prekaljenju po izkušnjah prešli v domobranske vrste, se borijo še danes, dve leti po prvem ognjenem krstu, vztrajno in odločno ko levi, ker vedo, da protikomunistični borec ne sme poznati ne popuščanja ne priznavanja ne usmiljenja.

Prvi loškopotoški protikomunistični borci. Trije izmed njih (X Košmerlj Ivan, XX Knavs Stanko in XXX Bartol Franc) so padli v Mozlju in Grčaricah.

Glasovi iz naših krajev Nekaj dobrih novic iz Ribnice

Ljudstvo, ki je videlo v nedeljo, dne 13. avg. 1944, v Ribnici 31 krst grčarskih žrtev na prelepem katafalku, je splošno manifestiralo proti komunizmu. Prišli so ljudje iz vseh krajev ribniške doline, da so se mogli udeležiti pogreba, ki je bil navdese veličasten. — Po vaseh se je pogovarjalo samo o tem dogodku, na splošno je ljudi zajela psihoza proti banditom in zlasti vaškim terencem.

Na Velike maše dan, 15. avgusta 1944, je bilo protikomunistično zborovanje pri Novi Stifci. Ljudstva je bilo mnogo. Do spontanega vzkliranja in joka jih je navdušil prvi govornik civilist. Največji srd ljudi je bil proti terencem in vaškim obveščevalkam. Proti koncu govora pa so hoteli tolovaji, 40 po številu, motiti zborovanje. Poslali so proti zborovalcem nekaj rafalov iz strojnice in brzoestrelke. Zadelo ni nobena krogla. Domobranci so takoj odgovorili in stopili v akcijo. Po nekaj minutah, ko so hrabri domobranci, kakor vedno, pregnali bandite, se je to zborovanje nadaljevalo. Govoril je nadporočnik. V govoru je smešil ustroj tolovajske bande, pokazal na primeru, ki se je odigral, kaj znajo komunisti.

Ljudstvo je vztrajalo do konca in vneto poslušalo govornika. Večina ljudi je glasno obsodila grdo početje komunistov. Seveda so stopili takoj v akcijo komunistično usmerjeni in vaški terenci ter začeli med ljudmi kritizirati domobrance, kaj jih je bilo treba na ta dan v Novi Stifci. Ljudstvo po vaseh se je po tem zborovanju razdelilo v dva tabora. Večina navdušeno zagovarja domobrane in njihova dela, drugi, zlasti terenci in njihovi privrasci, pa še vneto trdijo svoje. Komunisti so mislili, da bodo s tem, ko so motili zborovanje pri Novi Stifci, odvrnili ljudi od našega pokreta, pa je imel njihov namen prav obraten uspeh. Ves srd prizadetih gre na račun komunistov in domačih terencev, ki so imeli pri tej akciji vmes svoje preste.

Takoj drugi dan, 16. avgusta 1944, smo krenili v Doleno vas. Tu je namreč cerkev posvečena sv. Roku, ki je ta dan praznoval svoj god. Ljudje so na ta dan prišli iz vse doline.

Po slovesni deseti sv. maši se je ljudstvo razilo po klancu proti občinskemu domu, kjer nas je že pozdravljala naša trobojnica s slovenskim grbom v sredi, katerega so dolenjavska dekleta ovila v zelen venec. Ta konec doline, kjer izdelujejo lonce, zato jih drugi Ribničani nazivajo Lončarje, je pač slišal o zborovanjih, ki so bila po zgorjem koncu doline in je samo pričakoval dneva, kdaj bodo tudi Lončarjem kaj povedali.

Pa med množico, katero so domobranci s svojim ubranim petjem takoj pritegnili nase, nisi opazil samo Lončarjev. Oko je uzrlo žene, ki so prišle več ur daleč tja iz Sodražice. Vsa množica je kakor eden na dano znamenje prisluhnila, ko je stopil na govorniški oder govornik, ki je pridobil srca že na pogrebnem govoru kočevskim žrtvam v Ribnici 13. avgusta. Vse je napeto spremljalo njegova izvajanja. Dekleta in žene večinoma v črnih ruah, moške, kolikor jih je še ostalo doma, vse je kričalo v tistih trenutkih, ko so prišli na vrsto terenci. Kakor en mož je vsa množica obsojala terence, njihovo delo in vse tiste, ki kakor koli, četudi skrivaj, delajo za komuniste.

Drugi govornik je bil mlad domobranec — domačin, ki je zlasti tistim, ki so krivi tolikega gorja, ki so ga morali Lončarji prestat pred komunisti, temeljito izprašal vest in v prelepih besedah orisal bridke in lepe dneve slovenskega domobranta.

Tretji govornik, nadporočnik, se je zahvalil ljudem, ki so v soboto, 12. avgusta, ko smo peljali žrte iz Grčaric skozi

vas, tako lepo sprejeli sprevod, pomedli cesto in nametali na krste toliko cvetja. Kako globoko je segal strašni mrtvaški sprevod ljudem v srce, so pokazale nešete solze, ki so med zahvalo nadporočnika pritekale iz neštetih oči. V nadaljnjem govoru je v smešnem tonu kazal na tako »slavno« tolovajsko vojsko. S pritrjevanjem, s ploskanjem so ljudje pač pokazali vsem govornikom, kako z veseljem in zadoščenjem so poslušali njihova izvajanja.

Iz stotin grl, mladih in starih, je na poziv poveljnika zadonela slovenska himna. Pa ne samo ta. Kljub temu da je že poldan odzvonilo, je na sredi vasi prepevalo vse, domobranci seveda naprej, mladina, zlasti dekleta pa so s svojimi zvonikimi glasovi dale vedeli vsom tistim, ki so se izločile iz njihove srede in pomagale komunistom, da je zamje za vedno končano, da sedaj nastopa nova mlada

Mlada žrtev našega protikomunističnega boja na Primorskem

V nedeljo, 13. avgusta, je četo varnostne straže v Tolminu zadel težek udarec. Iz Kanala, kjer imajo svojo zunanjo postajo, je kmalu po 12 uri krenila v vas Bodrež manjša patrle, v kateri je bil tudi deseter Zbogar Marjan, ki je bil iz Bodreža doma in ga je seveda veselilo iti spel enkrat v domačo vas. Patrle ni imela drugega namena ko v vasi razdeliti nekaj izvodov tednika »Tolminski glas«, ki ga izdajajo domobranci v Tolminu in katerega vsako novo številko ljudje željno pričakujejo. Na povratku je patrle izza hiš na razdaljo dobrih 5 metrov napadel mnogo močnejši oddelek tolovajev, ki so se medtem pripravili in vas. V spopadu je večkrat smrtno zadet — padel Zbogar Marjan, potem ko je izpraznil svoj mitraljez do zadnjega strela.

Tako je Goriska spel dala svoj krvni delež v boju slovenskega naroda proti boljševiškem »osvojenju«. Rajni Zbogar je tu vprašanje, ki ga mnogi učeni in modri ne znajo, ne upajo ali nočejo razumeti, razumel do dna. Vedel je, za kaj gre in je vedel, da on s svojimi tovariši stoji na pravih tleh in da je na pravi poti. Bil je eden izmed prvih tolminskih stražarjev v četi — že od februarja. Po naravi je bil tih, miren, sam v sebi popolnoma uravnotežen, zato vedno nekako zbrano vesel; ker je bil dober pevec, je užival v četi splošno priljubljenost. Zahrbne misli ni bilo v njem, bila ga je sama prostodušnost, ki osvaja in blažilo vpliva na okolico. Med tistimi, ki so ga poznali, ni imel sovražnika; sovražili so ga le tisti, ki nič dobrega in plemenitega videti ne morejo.

Bil je visoke in močne postave; čokat, rahlo nagnjen naprej je stopal na čelu čete in pel, pel, da je kmalu vse polegnil za seboj. Njegovo veselje in ponos je bil mitraljez. Kolikokrat ga je oprtal na dvorišču stražarske vojašnice v Tolminu, podnevi ali ponoči, in odšel z njim s svojo skupino v tolminske hribe, da vrne »mir deželici«; z njim je šel tudi na svoj zadnji »pohod« v domačo vas. Z njim je tudi padel v boju, borec, ki je v evetu let, tudi v zadnjem trenutku, v najneugodnejših okoliščinah, stal na tem zakrnjenem bojišču kot cel mož.

Ne vemo, kaj vse bo o našem rajnem rekla komunistična propaganda. Samo to vemo, da ne bodo priznali, da so ubili poštenega slovenskega fanta. Dogodek je odjeknil po vsem Kanalu in okolici. Zbogar Marjan je namreč padel v domači vasi, ubili so ga rojaki, rojaki so priklicali in prikrili ubijalca — torej sami ljudje, ki so rajnega poznali in so vedeli o njem samo to, da

Trije od teh idealnih fantov: Košmerlj Ivan, Knavs Stanko in Bartol Franc so darovali svoja mlada življenja za domovino. Po 8. septembru so bili na tisti usodni vrvi med drugimi loškopotoškimi žrtvami odpeljani od rdečih zločincev v Ribnico in Kočevje, od koder so jih vlekli na morišča v Mozelj in Grčarice, kjer se popadali pod krogla rdečih »osvojevalcev«.

Padli so zato, ker so hoteli dobro domovini in narodu. Slava loškopotoškim borcem!

Nad Loškim potokom, domovino 300 domobrancev, silnih v moči in spoznanju, pogumnih v boju in močnih v veri, bdi vaš duh. Vaši se živeti soborci se ne izživljajo v brezplodnem jadikovanju, ampak dan za dnem ntašujejo vašo kričično smrt in se bodo maščevali, dokler zadnji uničevalec slovenske zemlje ne izgine pod tisto zemljo, katero hoče razdejati.

Loškopotoške matere, očetje in dekleta! Rdeči terenci in rajonci vas pogarjajo in izgnanstvo in v ječe na hrvaške stran. Tri in dvajset deklet z župnikom Pravharjem in najboljšimi potokskimi možmi so komunisti letos maja odpeljali neznanu kam. Čez 40 najboljših fantov in mož je popadalo pod komunističnimi krogli, zapuščene, izropane in požgane kmetije samevajo in čakajo pridnih in zvestih rok. Izropani in zatirani trpite pod zločinskim komunizmom. To trpljenje vas dela še zvestejše in močnejše. Vedite, da se tudi za vas bližajo dnevi rešitve. Kmalu pride dan, ko bomo obratčunali z vašimi zatiralci, ko bodo možje po dolgih mesecih prišli v objem svoje družine in ko bodo fantje prišli k dekletom po šopek kot plačilo za vztrajen boj. Zdrava bodi domovina!

dina, ne rdeča, temveč taka, kakršno hoče slovenski narod.

Ta veličastna manifestacija našega ljudstva priča vsemu svetu, da ribniško ljudstvo, pa čeprav so ga komunisti tako razpili, da je stodoletno zanje, ni komunistično. Nasprotno! Ribniško ljudstvo je in hoče biti le slovensko!!!

Ljudje so bili tako navdušeni in so navdušeni zaradi naših protikomunističnih zborovanj, da se povsod menijo samo o tem, kar so slišali na govorih. Po nekaterih vaseh je že tako daleč prišlo, da so dekleta sama vzela v roke terence in obveščevalke.

Zborovanja, naš list in druga propaganda nam kažejo eno, namreč to, da je narod v tem predelu naše domovine do grla sit komunistične drhali in da boče samo eno, čimprejšen konec teh banditov. Narod odkrito edeluje z nami in ga nobeno prigovarjanje od strani terenskih plačancev ne bo odvrnilo več od tega.

ni komunist in da nikoli ne bo, ker v takih plemenitih dušah to strupeno seme ne more pognati korenin. Prav ta okolnost pa je mnogim in mnogim odprla oči, da so izprevideli, proti komu je OF naperjena in proti komu je vedno naperjena bila, tudi že takrat, ko tolminskih domobrancev še nikjer ni bilo. Smrt tega splošno znanega in splošno priljubljenega fanta jim je dala povod, da so pričeli misliti, dočim so dotlej slepo sprejemali za evangelij vse, kar je prišlo iz grmovja.

Ko je padli borec ležal sredi cvetja in vencev na mrtvaškem odru v postopju občinskega urada, se je vrstila ob njem velika množica, ki je v tihih molitvi izražala spoštovanje plemeniti žrtvi protikomunističnega odpora. Pogreba na dan 15. avgusta dopoldne pa so je udeležila tako velika množica, da kaj tekega v zastrupljenem in omotinem Kanalu ni bilo pričakovati. Svojejo do zadnjega diha zvestega tovariša so na zadnji poti spremili tudi domobranci iz Tolmina, dalje oddelek nemške vojske iz Tolmina, ki je ob odprtem grobu oddal tri častne salve. Ob odprtem grobu se je od rajnega boreca poslovil poveljnik tolminskih domobrancev g. nadporočnik Kuk, za njim pa urednik »Tolminskega glasa« g. Koren. Domobranci pevski zbor je zapel »Vigred« in »Blagor muc. Tako govori obeh govornikov, velika udeležba s strani občinstva, prisotnost vojaških dostojanstvenikov — nemškega krajevne poveljnika v Kanalu, zastopnika krajevne poveljnika iz Tolmina, vojaške časti, ki so bile rajnemu borcu izkazane in ganljivo petje pèvskega zbora — vse to je pogrebno slovesnosti povzdignilo v slavnost, ki je pokazala Kanalu vso veličino naše protikomunistične borbe.

Ko so po končanih slovesnostih, ki jih je vodil g. dekan kanalski ob asistenci duhovščine, udeleženci sipali prst na rakev v jami in so pevci peli Gregorčičevo »Mojo srčno kri škropite«, ni nobeno oko ostalo suho. Z mavovo pesmijo »Naj čuje nase, v kateri se tako lepo izraža ves naš program: »Mir v deželici, so se vojaški udeleženci poslovili od groba. Domobranci so odkorakali nazaj v Kanal, prepevaje svoje korončne kakor po dobro opravljenu daritvi, ki jo je Vsemogočni terjaj.

Za Strukljem Albertom in Jugom Albinom je to tretja žrtev oboroženega tolminskega odpora proti komunizmu. Korpor pa rastejo žrtev, tako raste tudi spoznanje v borcih in ljudstvu, da je borba in »dnevna politika«, ampak je spopad dveh svetov, ki bo odločen za stoletja.